

50764 34.g

GYERMEK KÖNYVTÁR
Folyóiratok

BUDAPESTI KIR. ÜGYÉSZSÉG
1922. SET
ART.

28/11.

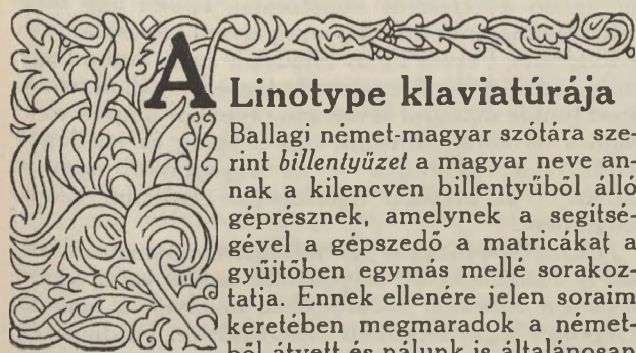
MAGYAR NYOMDÁSZAT

A KÖNYVNYOMTATÓ ÉS TESTVÉRIPARÁGAK HAVI SZAKFOLYÓIRATA
SZERKESZTI JANOVITS FERENC. TÁRSSZERKESZTŐ NOVÁK LÁSZLÓ
1922 SZEPTEMBER HÓ. HARMINCNEGYEDIK ÉVFOLYAM. KILENCEDIK FÜZET

MAGYAR NYOMDÁSZAT

A KÖNYVNYOMTATÓ ÉS TESTVÉRIPARÁGAK HAVI SZAKFOLYÓIRATA

BUDAPEST, 1922 SZEPTEMBER HAVA
XXXIV. ÉVFOLYAM
9. FÜZET

Linotype klaviatúrája

Ballagi német-magyar szótára szerint *billentyűzet* a magyar neve annak a kilencven billentyűből álló géprésznek, amelynek a segítségével a gépszedő a matricákat a gyűjtőben egymás mellé sorakoztatja. Ennek ellenére jelen soraim keretében megmaradok a németből átvett és nálunk is általánosan használt elnevezés mellett. Egyrészt azért, mert úgy gondolom, hogy a Linotype magyar terminológiájának a megteremtése nem lehet egyes embernek a földadata, hanem az csupán arra hivatott szakemberekből álló testület vagy bizottság beható megvitatása eredményeként jöhet létre, másrészt pedig a *billentyűzet* szó csengésének a szépségéről és származásának tiszta magyarságáról nem vagyok egészen meggyőződve.

Tehát a Linotype klaviatúrájáról lesz itt szó, főként olyan értelemben, hogy mennyiben konstruálták azt meg a magyar nyelvvel kapcsolatosan célszerűen. Általánosan ismeretes, hogy a Linotype ma már a világ minden részén el van terjedve és minden elképzelhető nyelven szednek rajta. Ennek természetes következménye lett, hogy az eleinte csak Amerikában épült gépek klaviatúráját — amely hihetően az angol nyelv figyelembevételével készült — idővel a rendelő országok nyelveinek megfelelően módosítani kellett. Így a brooklyni és a berlini szedőgépgyárakban ma már az angolon és németen kívül mindenféle más nyelvű klaviatúra készül, beleértve az orosz, görög, arab, héber, sőt kínai nyelvet is. Az utóbbiak közül e cikk keretében be is mutatok néhány rajzot, amelyek eredetijeit a New Yorkban élő Lakatos László kollégánk és Molkenhtin Gusztáv szaktárs, a Geel Testvérek cég helybeli képviselője útján a brooklyni és berlini szedőgépgyárakból szereztem be. Az amerikai gyár információja szerint „a latin betűkkel írt nyelvek kla-

viatúrájának az alapja mindig az *angol*, módosítva az egyes nyelvekhez; egyes helyeken vannak eltérések, amint azt a rendelő üzemek faktorai kívánják”. Ehhez Lakatos szaktárs megjegyzi: „Tapasztalatból hozzátéhetem, hogy e tekintetben sokszor a faktor tájékoztatlansága is irányadó”.

Hogy a más nyelveket illetően mennyiben helytálló Amerikába kivándorolt kollégánk kritikus megállapítása, azt nem tudhatom, de hogy a magyarországi nyomdaüzemek számára gyártott gépek, illetőleg a magyar nyelv számára konstruált klaviatúra tekintetében száz százalékig eltalálta a valóságot, az a továbbiakból majd kitűnik.

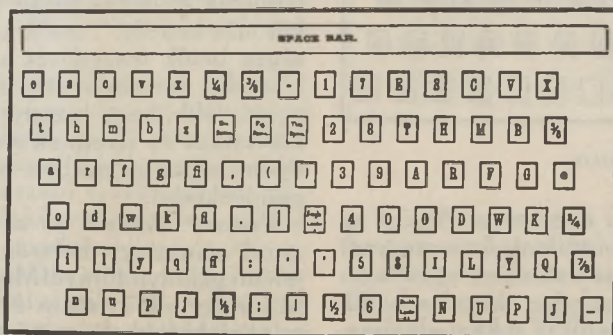
Nem képez titkot, hogy annak idején, amikor itt Magyarországon az első Linotype-gépeket a Budapesti Hírlap nyomdájában fölállították, a berlini gyár a nyomda igazgatójától, Rádai úrtól — aki tanult gépmester volt — kért fölvilágosítást arranézve, hogy

milyen is legyen a magyar klaviatúra. És Rádai úr valószínűen a legjobb belátása szerint vélte a földadatát megoldani, amikor az angol klaviatúrán az *n* billentyűt fölcserélte a *h* billentyűvel, a magyar nyelvet legjobban karakterizáló és legtöbbszörre használt ékezetes betűket pedig eldugta az írásjelek közé, és ezzel a magyar klaviatúra el volt intézve.

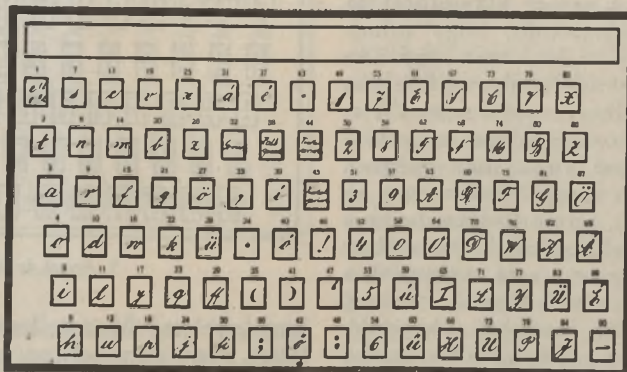
Az *angol* és a *magyar* klaviatúra összehasonlításakor erről bárki meggyőződhetik. (Lásd az 1. és 2. ábrát.) Rádai úr megoldásának azután az lett a következménye, hogy a magyar Linotype-gépszedők tulajdonképpen *angol* klaviatúrán sze-

dik a *magyar* szöveget, ami pedig a megkívánt szállítási mennyiség teljesítésének a lehetőségét nem mozdítja elő, hanem azt természetesen korlátozza. Mert az a körülmény, hogy a klaviatúrán egyetlenegy billentyű egy másikkal fölcserélte a helyét, az angol klaviatúra karakterét meg nem változtatja és magyar szedésre alkalmatossá még egyáltalán nem teszi. Az objektivitás kedvéért azt

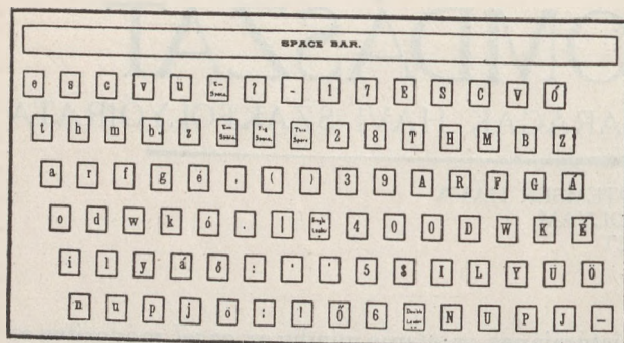
is meg kell említenünk, hogy Rádai úr a klaviatúrán az *írásjelek* között rendezett ugyan többrendbeli helycserét, de ez a helycsere az itt tárgyalt kérdés lényege szempontjából egyáltalán nem bír semmiféle különösebb jelentőséggel.

1. Angol.

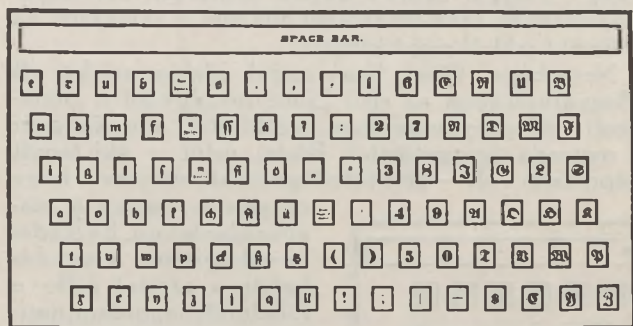

2. Magyar.

3. Amerikában gyártott és ott használt magyar klaviatúra

A 3. ábra az Amerikában gyártott és használt magyar klaviatúrát mutatja, amely megítélésem szerint még mindig nem tekinthető ugyan magyar klaviatúrának, mégis sokkal inkább felel meg a céljának, mint az, amelyet Rádai úr egyéni belátása szerint szerkesztett és amely Magyarországon ma már meg-

4. Német (fraktúr).

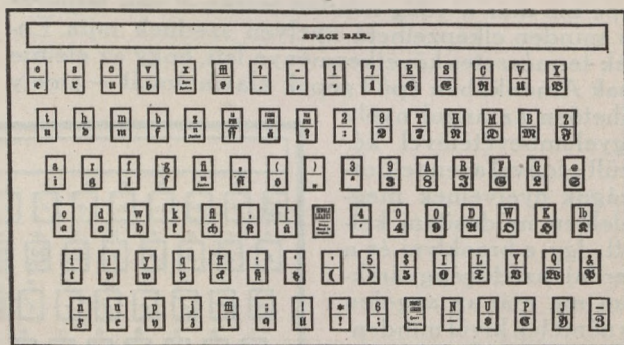
lehetősen nagy számban van elterjedve. Amint az említett rajzon látható, ott az *n* billentyű megmaradt az eredeti helyén, de a magyar nyelvben egyáltalán nem létező *q* és *x* billentyűk helyére ékezetes betűk kerültek és a többi ékezetes betűt is sokkal alkalmasabb helyen helyezték el, mint ahogy azok a magyarországi klaviatúrán minden célszerűség nélkül az írásjelek között eldugva vannak.

A 4. számú ábra bemutatja a német klaviatúrát, amely úgyszólván mindenütt egyforma. Amerikában, Németországban, Ausztriában, Svájcban és nálunk is ilyenén szednek fraktúrt. A német klaviatúrát az angollal összehasonlítva, szembeötlő, hogy mindössze három billentyű, az *e*, *m* és *k* van egyazon a helyen. A többi betű a német nyelvnek megfelelően egészen más helyen nyert elhelyezést a német klaviatúrán. És hogy az utóbbi összeállítása mennyire tökéletes munka, az világossá válik már egészen rövid tanulmányozás után. A német klaviatúrán az egyes billentyűk úgy vannak csoportosítva, hogy a német nyelvben oly gyakran előforduló határozott és határozatlan névelők: *der*, *die*, *ein*, *eine*, valamint a viszonyiszavak, kötőszavak és egyéb szavak: *bei*, *und*, *nur*, *einander*, *immer*, *werden*, továbbá a képzők: *en*, *eit*, *keit*, *ung* és a többi a kéz egyhelybentartásával az ujjak alá esnek és egy pillanat alatt leszedhetők. Nem minden érdekesség nélkül való az, amit Lakatos szaktárs ír e tárggyal kapcsolatosan hozzám intézett soraiban: „Az a benyomásom, hogy az Amerikában használt német taszter jobban van beosztva a német nyelvnek, mint az angol az angolnak”. Ennél csak ama budapesti gépszedő szaktársak nyilatkozatai

érdekesebbek, akik német klaviatúrával fölszerelt gépeken szednek. Azt mondják, hogy ezeken a gépeken — amelyekbe természetesen az ékezetes betűk is be vannak helyezve — sokkal szívesebben szednek magyart, mint a Rádai-féle taszteren. A magam részéről ezt el is hiszem, mert a német klaviatúra beosztását a magyar nyelv számára az angolénál jobbnak tartom, ami azonban semmiképpen sem jelenti azt, hogy szerintem a magyarországi gépekre nézve is a német klaviatúrát kellett volna alapul venni. Egyáltalán nem, mert amint a németek tudtak maguknak megfelelő klaviatúrát konstruálni, éppen úgy meg kellett volna ennek a magyar nyelvvel kapcsolatosan is történnie. Persze ilyen földatira nem szabad egy embernek — különösen gépmeisternek — vállalkoznia, mert fontos dologról lévén szó, ilyenkor alapos vizsgálatra és körültekintésre van szükség és esetleges hibákért az egyénnek — az anyagiakról nem is szólva — az erkölcsi felelősséget elvállalni szinte lehetetlen.

A Linotype magyar klaviatúrája megkonstruálásaakor is mindenekelőtt figyelembe kellett volna venni azokat a szavakat és képzőket, amelyek a magyar nyelvben leggyakrabban előfordulnak. Például: *és*, *az*, *aki*, *ami*, *án*, *én*, *be*, *föl*, *le*, *hoz*, *höz*, *rá*, *ré*, *től*, *től*, *val*, *vel* és a többi. Nem szólva az ilyen szavakról, amelyek napilapjainkban különösen az utóbbi időben minduntalan előfordulnak: *szőrös zsidó*, *vörös munkás*, *internálás*, *elitálás*, *börtön*, *kivégzés*, *ébredő keresztény*, *árúdrágítás*, *csalás*, *lopás*, *sikkasztás*, *éjjeli támadás*, *atrocitás*, *turán kormány*, *fajvédelem*, *százkoronás kenyér*. Tessék csak az e szavakhoz szükséges betűk leszedését a magyar klaviatúrán megkísérelni. A kísérlet után mindenki előtt azonnal világossá válik, hogy bizony nincsen megfelelő magyar klaviatúra és ilyennek a megteremtéséről a magyar nyomdaipar érdekében még mindig érdemes volna gondoskodni.

Persze fölmerül az a kérdés, hogy mi történjék azzal a mintegy kétszáz Linotype-géppel, amely a jelenlegi klaviatúrával Magyarországon üzemben van. Minthogy a klaviatúra és a magazin csatornái, valamint utóbbiakkal a matrica fogai össze vannak kombinálva, a már üzemben lévő gépek *n*-ódosításáról nem

5. Angol és német (fraktúr).

igen lehet szó. Meg kellene tehát barátkozni a gondolattal, hogy átmenetileg, amíg a jelenlegi gépek lomtárba kerülnek, a gépszedők kétféle magyar taszteren dolgoznának. A Rádai-félén és azon, amelyet szakértők közreműködésével a magyar nyelv kívánalmai szerint szerkeszteniének meg. Megértém, ha az érdekelt munkaadók az ilyen megoldástól az első pillanatban idegenkednek, azonban a végeredményben mégis elsősorban az üzemek tulajdonosainak az

érdeke az, hogy a Linotype-gépek a magyar nyelvnek megfelelő, tehát a termelést előmozdító, nem pedig azt hátráltató klaviatúrával legyenek felszerelve. De nem is okoz valami különösebb nehézséget az, ha a gépszedőknek kétféle klaviatúrán kell dolgozniuk. Amint az 5. ábrán látható, Amerikában szednek olyan klaviatúrán is, amelyen az angol és a német össze van kombinálva. Hasonló eset áll fenn a görög klaviatúránál (6. ábra). Ez egyúttal francia szöveg szedésére szolgál. Tudtommal továbbá Jugoszláviában újabban olyan Linotype-gépeket szerelnek föl, amelyek billentyűi szerb (cirill) és horvát betűkkel vannak szignálva. Azonban szükségtelen ilyen messzire elkalandozni. Nálunk is akárhány olyan gépszedő van, aki a magyar és német klaviatúrán egyformán jól szed, anélkül, hogy ez a termelés szempontjából valamilyen zavart okozna. Az átmeneti kétféle klaviatúra miatt tehát nem szabadna a helyes magyar klaviatúra megteremtésétől és annak új gépek fölállításával egyidejűen történő bevezetésétől visszariadni. Célszerűbb az elhatározó lépést most megtenni, mint később, amikor már sokkal több Linotype-gép lesz Magyarországon üzemben. Igaz, hogy errenézve az ország kegyetlenül végrehajtott szétdarabolása és az ennek nyomán bekövetkezett áldatlan nyomdai viszonyok nem valami kecsegtető perspektívát nyújtanak, mégsem szabad lemondanunk annak a reményéről, hogy a bosszú és gyűlölet ma még országszerte érvényesülő politikáját a megértés és békeszeretet váltja föl és ennek kapcsán sok minden megváltozik, úgy hogy a jobb idők elébe való dolgozás egyáltalán nem látszik hiábavalónak.

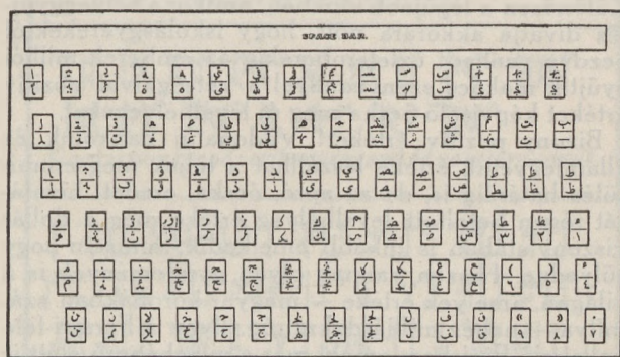
Soraim befejezéseként bemutatom még itt a Mergenthaler-féle szedőgépgyár legújabb specialitását: a kínai nyelv fonetikus alfabetjének (9. ábra) a Linotype-gépre való alkalmazását. A kínai fonetikus írás ma a mandarin nyelven beszélő vidékeken az írásbeli érintkezésnek elfogadott közvetítője. Nem mintha a régi ideográfiákat vagy gondolat kifejezéseket elhagyni akarnák, hanem inkább azért, hogy hozzáférhetőbbé tegyék az írni-olvasnitudást Kína ama kevésbé szerencsés milliói számára, akiknek csak a Chu Yin Tzu-mun keresztül nyílik ki a tudásnak sze-

7. Héber.

Kelet nagy egyetemein, de különösen nagy jelentősége van az újságynyomatás terén és ezt a rendszert kezdik már elsajátítani az Egyesült Államok analfabéta kínai lakói is.

A fonetikus írást éppen úgy, mint a klasszikus kínait, *fölülről lefelé és jobbról balra* kell olvasni. Lásd

8. Arab.

a 10. ábrát, amely a Linotype-szedőgépen szedett eredeti sorokat mutat be. E sorok szövege magyar fordításban a következő:

KÍNAI KÖZMONDÁSOK.

Az ember születésekor semmit sem hoz magával, és halálával semmit sem visz magával.

Az embernek ezer terve, Istennek csak egy terve van.

A türelmetlenséget bajok követik.

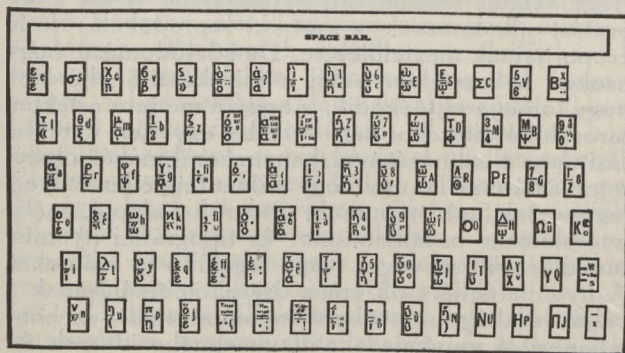
Mielőtt másokat javítasz, javulj meg magad.

Jóra jó következik, rosszra rossz. Ha nem következik — várj.

Az időnek egy perce fölér egy uncia arannyal; egy uncia arannyal nem vásárolhatsz meg egy elveszett percet; aranyat találhatsz valahol, de elveszett időt sehol.

Miután a kínai nyelv negyvenezer ideogrammjának eddigi káosza helyett a fonetikus írás egyszerű nyelvet betűs rendszerre lehetőséget tesz, hogy Kínában egy közös nyelvet használjanak, közvetve pedig az emberek egymáshoz való jó viszonyát és társadalmi összeköttetését is elősegíti úgy a kínai köztársaság határain belül, mint kívül, ezért a kínai társadalom vezetőemberei folyton növekvő érdeklődéssel fordulnak feléje, mint az ország fejlődésének előmozdítója elé. Hogy a Mergenthaler-féle szedőgépgyár a fonetikus írást a szedőgépre alkalmazta, az Lakatos László szaktársam szerint „oly hatással lehet a kínai kultúrára, mint hajdan Gutenberg találmánya volt az egész világra”. A nyomtatott betű óriási erejét és a nagy analfabéta kínai tömegeket figyelembevéve, ebben a föltevésben valóban lehet logikát találni.

Neumann Ede.

6. Görög és francia.

zámvirága. Ezt az egyszerűsített kínai írott beszédet fogják ezentúl Kína iskoláiban tanítani, még pedig úgy az állami fölügyelet alatt állókban, mint a miszsiók intézeteiben. Egy év előtt az Amerikai Egyesült Államokban még alig ismerték ezt az írásmódszert, legfőlegbb itt-ott — főleg New Yorkban és San Franciscóban — azok a néhányak voltak tisztában vele, akik résztvettek a terjesztésében. Ma a fonetikus írásmódszerrel tanítják a kínai nyelvet Nyugat és

Levélbélyegkiállítás Budapest

Nagy a zsongás a magyar filatelisták közt. A levélbélyeggyűjtőknek szeptember 24-ikétől október 1-éig lesz a nagyhetük. Kiállítást rendeznek a Nemzeti Szalonban, s ennek keretében megmutatják az érdeklődőknek, hogy miképpen kellene a gyűjteményeket szépen és vonzóan összeállítani. A nagy gyűjteményeket külön magyarázatok kíséretében mutatják be. Délelőttönként mindig vásár lesz, délutánonként pedig aukciók, bemutatások, fölolvadások és ismertetések váltják föl egymást.

Az apró, igénytelennek látszó levélbélyeg a modern grafika legjelentősebb alkotásai közé tartozik. Közvetlenül a bankók és államjegyek mellett van a helye. Különösen a legújabb időkben, amikor a bélyeggyűjtés divatja akkorára nőtt, hogy iskolásgyerekektől kezdve vénhedt üzletemberekig az emberek milliói gyűjtik makacs szenvedéllyel a kétségkívül pozitív értéket képviselő ócska meg új levélbélyegeket.

Bizony pozitív értéket! Vadonatúj bankóink és államjegyeink értéke leszállhat a teljes megsemmisülés határáig is, de az apró, ócska, eredeti hivatását régen betöltött levélbélyeg értéke még a dollár viszonylatában is inkább emelkedik, mintsem hogy süllyedne. Hiszen vannak olyan gyűjtemények is a világon, amelyek értéke — magyar koronákban számítva — nehéz milliárdokra rúg. Ilyen a Ferrari-féle kollekció Párisban, amely már a világháború előtt is több mint 200.000 darabot foglalt magában. Az orosz cári gyűjtemény ugyanakkor 190.000 darabból állott, az angol királé 170.000 darabból.

Különben van a bélyegeknél a divatcsinálta érték fölül művészeti értékük is. Különösen az újabbnak, amelyek legtöbbje művészeti pályázatok születte, s a maga népének, nemzetének különleges stílusát reprezentálja.

Az újabb, művészemberek tervezte levélbélyegeken rendszerint valamely figurális rajz tűnik leginkább szemünkbe. Így például a magyar bélyegeken az aratópár, a külföldiek jórészen az uralkodó arcképe. Az Egyesült Államok 1903-ban Amerika fölfedezésének négyszázéves emlékünnepeire kibocsátott jubileumi bélyegein 16 világhírű festménynek művészi acélmetszettel készült apró reprodukcióját látjuk.

A figurális részt olykor domborúan is nyomtatják, még pedig többnyire színezés nélkül, mint például az első kiadású németbirodalmi levélbélyegeken látható sast is.

A levélbélyeg multja még nincs százesztendő. 1840-ben bocsátották ki az első Angolországban. A régi magyar-osztrák monarchia 1850-ben karolta föl ezt az újítást.

Ma már minden országnak, illetőleg minden önálló postaigazgatásnak megvannak a maga bélyegjegyei. E postaigazgatásoknak száma most a háromszáz körül jár. Az általuk kiadott bélyegjegyeké pedig ötvenezre tehető. Ezek mindegyikéből százazretet, sőt milliókat nyomtattak, így hát a forgalomba került egyes levélbélyegek száma sok-sok billióra rúg.

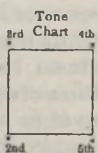
Ötvenezre levélbélyeg között eligazodni, azok históriáját, technikáját, minden aprólékos sajátosságát ismerni: nem kicsiny dolog. Aki mindezt alaposan, töviről-hegyire meg akarja ismerni, csak többesztendő igen szorgos tanulás árán érheti el a célját. Epp ezért talán jogosan beszélhetünk ma már filatelista tudományról is.

A filatelista tudomány felöleli a grafikai sokszorosítóművészetek legfontosabbjainak az elméleti ismeretét. A vérbeli levélbélyeggyűjtőnek az első pillantásra meg kell állapítania, hogy a keze ügyébe kerülő bélyeg rézmetszet, acélmetszet, fametszet avagy litográfia-e. Ami pedig nem könnyű dolog. De az igazi, komoly gyűjtőnek akkora gyakorlata van abban, hogy a bélyegnyomat általános sajátosságairól, mondjuk: fiziognómiájáról, habitusáról rögtönösen megállapítsa a sokszorosítás típusát, hogy csak ritkán tévedhet.

A filatelista szakkönyvekben általában acél- és rézmetszetűekre, vagyis mélynyomatásosakra, litográfiaiakra (siknyomatás) és fametszetűekre, vagyis tipográfiaiakra (magasnyomatás) osztályozzák a bélyegelőállítás módját. Mi nyomdászok is ezt a főosztást alkalmazzuk a grafikai reprodukálás fő-fő csoportjainak megjelölésére. De köztudomású, hogy ezeken a kereteken belül a klisékészítő eljárások nagy tömege rejtőzködik, s hogy a modern értékpapírosok készítésekor nem érik be egyetlen nyomtatási típus alkalmazásával, hanem kombinálják olykor mind a hármat is, úgy hogy például egyetlen bélyegjegyben találunk, mondjuk, litográfiai alapot, mélynyomatásos ornamentumot és tipográfiai nyomtatással készült szöveget, vagy legalább is számokat. A nyomtatóeljárások emez összekombinálásának a célja — csakúgy, mintabankönyvnyomatásnál — az, hogy a hamisítók munkája lehetőleg megnehezíthessék. Az új bélyeg nagy tömegekben való hamisítására tényleg nem tudunk példát, bár ennek talán akadálya lehetne az értékesítés bonyodalmassága is. Különben a filatélia érdekeivel az államok az újabb időkig nem igen törődtek, s a már elhasznált bélyegek utánzását nem tekintették büntetendő cselekménynek; ennek aztán az lett a következménye, hogy néhol — így Olaszországban és Délamerikában — egész gyárak foglalkoztak a forgalomból kivont bélyegjegyek utánzásával.

Mint hogy némely bélyegritkaságnak — a mi beteg valutánkra átszámítva — esetleg több millió korona

阿 Y-A	衣 -I-(Y-)	基 CH(I)-	百 P-
惡 -O	五 -U-(W-)	其 CH'(I)-	拍 P'-
軋 -E	於 -Ü-(YU-)	尼 GN(I)-	墨 M-
也 -EH		希 HS(I)-	縛 F-
愛 AI-			未 V-
危 -EI		直 CH	得 T
傲 -AO		尺 CH'-	特 T'-
歐 -OU		石 SH-	訥 N-
安 -AN		日 J-	勒 L-
恩 -(E)N		子 TS-	格 K-
昂 -ANG		此 TS'-	刻 K'-
哼 -(E)NG		私 S(S)-	額 NG-
兒 -ERH		■ ■	黑 H-

9. A kínai fonetikus alfabet. A hasábok első betűje a régi, a második az új fonetikus betűjegy. (Neumann Ede cikkéhez.)

is lehet az ára: a filatelisták minden lehető módon védekeznek a becsapódás veszedelme ellen. A külföld nagyobb városaiban bélyegvizsgáló intézeteket alapítottak, amelyek biztos szakvéleményt adnak a rászorulóknak, s ezenfölül is: a hatalmasan kifejlődött filatelista szakirodalom állandóan a legszorgosabban figyeli a bélyegpiacot, s egy-kettőre világá röpi a merészebb hamisítások hírét, úgy hogy az utánzás főképen csak a kicsiny embereket és kezdőket, vagyis a kocafilatelistákat károsíthatja. Vannak különben bélyegtőzsdék is a Nyugat nagyobb városaiban. Legtekintélyesebb köztük a lipcsei. Az amerikai bélyegkereskedés központja San Francisco.

A tulajdonképeni levélbélyegek sorába tartoznak a közönségesen használtakon kívül:

1. a *szolgálati* bélyegek, amelyekkel — például régebben Németországban is — az államhivatalok egymás közt való levélküldeményeit látják el;

2. a *hirlapbélyegek*, amelyek csakis az újságküldemények szállításánál alkalmazhatók;

3. az úgynevezett *portobélyegek*, amelyeket némely államban a bérmentesítetlen levelekre ragaszt a posta, jelezve ezzel, hogy mekkora „büntetést” kell a címzettnek fizetnie.

A közönség kényelme okáért bizonyos formulárisokra és űrlapokra sok helyt rányomtatja a posta a bélyeget, így például a levelezőlapokra, utalványi űrlapokra, szállítólevelekre, címszalagokra is. Ezeket rendszerint külön gyűjtik.

A gondos filatelista gyűjteményéből ki vannak reszelve az okmánybélyegek, a külföldön használatos telefon- és távirati bélyegek és az amerikai „Postal notes” című márkák. Ezzel azonban nem mondtuk, hogy a most elősorolt bélyegfélék itt-ott ne volnának külön gyűjtés tárgyai. Megvan a maguk gyűjtőközönsege ezeknek is, sőt a leghitványabb ragasztócédulákig mindennek, ami a posta fogalmával valamilyen kapcsolatban áll.

A levélbélyeg előállításának technikájára nézve — úgy nagyjából — áll mindaz, amit mult füzetünkben a bankönyomtatásról elmondottunk. Ezért csak igen röviden szólunk most még a bélyegek papírosáról, perforálásáról meg egyéb sajátosságáról.

A papíros a sok bélyegtipusnál természetesen nagyon sokféle. Vékonyabb, vastagabb, tiszta fehér avagy színesbe játszó, egészen sima vagy durvább struktúrájú. Mintázatuk dolgában megkülönböztetnek: a) vízvonalakkal sávozott papírost (papier vergé), b) bordázottat, c) fonalakkal átszöttet, d) koc-kázottat, e) hullámos bordázottat, f) láncfűzeres bordázottat és a többit. A vízvonalakat úgy ismerhetjük föl, hogy a világosság felé tartjuk, a bordázottat pedig úgy, hogy azt árnyékban oldalvást szemléljük. A bankók és államjegyek némelyikén — így a dolláron, sőt a magunk pénzén is — bizonyos, a papírosanyagba mintegy beleszött selyemszálakat látunk. Ezt a Dickinson föltalálta eljárást a levélbélyegek papírosán is gyakran alkalmazzák. A Wilcox-féle eljárással preparált papírosban pedig apróra vagdalt fonáldarabokat lelünk, ami szintén hozzájárulhat az esetleges hamisítás megnehezítéséhez.

A papíros minőségénél is fontosabb a bélyeggyűjtőre nézve a vízjegy, amely legfőbb biztosíték a hamisítás ellenében. Az úgynevezett „papier vergé”-n — mint említettük — vízvonalakat látunk; e vonalak helyén a papíros vékonyabb. Az ábrázolatos vízjegyeknél ugyanez az eset. Úgy készülnek, hogy a papírosgép szitáján az illető helyeken a lyukacsákat betömik, illetőleg megfelelő ábrázolatú igen vékony fórnákat helyeznek el ott.

ㄱㄴ=ㄴㄱ ㄴㄱ-ㄴ

Chinese Proverbs.

ㄱㄴ ㄴㄱ ㄴㄱ ㄴㄱ. ㄱㄴ ㄴㄱ ㄴㄱ.

At birth one brings naught; at death one takes naught.

ㄱㄴ. ㄱㄴ ㄴㄱ ㄴㄱ. ㄱㄴ ㄱㄴ ㄴㄱ.

Man has a thousand plans; God has but one.

ㄱㄴ. ㄱㄴ ㄴㄱ. ㄱㄴ. ㄱㄴ ㄴㄱ.

Nothing endured, calamity approaches.

ㄱㄴ ㄱㄴ ㄴㄱ. ㄱㄴ ㄱㄴ ㄴㄱ.

First correct thyself, then correct others.

ㄱㄴ. ㄱㄴ ㄴㄱ. ㄱㄴ. ㄱㄴ ㄴㄱ.

Good returns good; evil returns evil. If no return—wait.

ㄱㄴ. ㄱㄴ ㄴㄱ. ㄱㄴ. ㄱㄴ ㄴㄱ.

A minute of time is worth an ounce of gold; an ounce of gold cannot buy a lost minute; gold can be found somewhere; lost time nowhere.

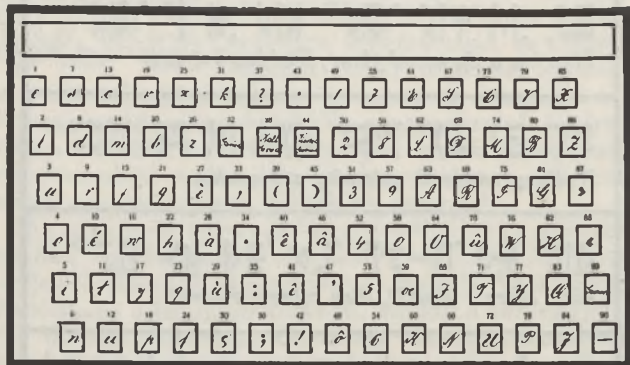
10. A Linotype-gépen szedett kínai közmondások.
(Neumann Ede cikkéhez.)

A levélbélyegek színe szintén elég fontos valami a filatelista tudományban. Színvak embernek ez a műkedvelés nem való, mert a színeket rendesen törten használják a bélyegeken, s hozzá még az elképzelhető legváltozatosabb árnyalatokban. Különösen a korábbi időkben volt ez így. Újabban sok helyt alkalmazkodnak már a világpostaegyesület által javasolt színekhez, az érték fokozatai szerint barnát, zöldet, vöröset és kéket véve. A nüanszokat illetőleg azonban még mindenfelé szabadon csapong a bélyegtervezők és bélyegtechnikusok ízlése. Vízfestéket, a filatelistákra való tekintettel, újabban már nem igen használnak, de a régibb bélyegek közt akad ilyen vízfestékkel nyomtatott is, s ugyan megjárja véle a filatelista, ha le akarja áztatni a boritékról: egy fehér papírlap marad csak a drága akvarellbélyegből.

A levélbélyegek szélét nagy figyelemmel szokta vizsgálgatni a hamisítástól felő gyűjtő. A bélyeg különben lehet: a) vágott szélű, amikor ugyanis a bélyegív nincsen perforálva, s az egyes bélyegeket ollóval kell belőle kivágni; b) szaggatott képű lénia- val perforált szélű; c) fogazottan perforált szélű levélbélyegek, amelyeknél a bélyegívben hosszant és keresztben sorakozó apró lyukacsák választják el egymástól az egyes bélyegeket. A perforálásnak most említett módjain kívül volnának egyebek is, mint például a fűrészelt szélű avagy hullámosan, kigyó-

zóan húzódo perforálás. Ezeket azonban csak nagy elvével alkalmazták a bélyegtechnikában.

A levélbélyeg szélének fogazottságára sokat adnak a filateliában. Számontartják például a fogak számát és az egymástól való távolságukat. Ennek gyors megállapítására szolgál az úgynevezett fogazási kulcs: egy kartonlap, amelyre vagy tizennégyféle pontsorozat van kétcentiméteres hosszban nyomtatva, s aszerint, hogy milyen és hány ilyen pont illik bele a bé-

11. Francia. (Neumann Ede cikkéhez.)

lyeg fogazatába, nevezik a bélyeget például 14-es fogazatúnak. A legkisebb pontokból 16, a legnagyobbakból 7 fér el a kétcentiméteres hosszban.

Az újabb magyar bélyegeken lyukacsákat látunk háromszögben elhelyezve. Hasonló, bár másforma alaprajzolatú lyukasztást vehetünk észre akárhány más ország levélbélyegein. Ennek a szitaszerű kilyuggatásnak a neve: gauffrage, s arra való, hogy általa az értéktelenítési bélyegző festéke jobban belevegye magát a bélyegbe, s az ismétlen való fölhasználás lehetetlenné váljék. Mert bizony akadtak már olyan emberek is, akik egészen iparszerűen foglalkoztak azzal, hogy az elhasznált bélyegeket összeszedve, bizonyos vegyi szerekekkel azokat kimossák, s aztán újra értékesítsék. A gauffrage ezt lehetetlenné teszi, mert az értéktelenítési bélyegző festéke — a szitaszerű lyukacsák oldalfalain át — annyira beleveszi magát a papiros rostozatába, hogy nincs az a praktika, amellyel el lehetne onnan távolítani.

A bélyeggyűjtéssel a nyomdászok eddig általában nem igen törődtek, s tudtunkkal csak mostanában alakult egy olyan nyomdászi kör, amely ezt a szép, kifizetődő és mindenekfölött szakbavágó sportfélé a tipográfusok között is propagálja. Remélhetően jó sikerrel.

Novák László.

Régi könyvnyomtatókról
Hagyományaihoz hiven, a debreceni nyomda egyre újabb és újabb, különböző formátumú kiadásokat rendezett a református „Énekes Könyv” című kiadványából. Ez a nyomdának úgyszólván főnállása óta specialitása volt. Azonban Csáthy György provizor lelkes buzgalmakellett hozzá, hogy a nyomda

e speciális kiadványára privilégiumot, kizárólagos nyomtatási jogra szóló szabadalomlevelet nyerjen. Anyagi szempontból ezzel tett legnagyobb hasznót a nyomdának. Ez képezi működésének egyik leg-

jelentősebb mozzanatát, mert ezzel a nyomdát uralkodóvá tette a könyvpiacra egy olyan kiadvánnyal, amelynek mindig megvolt és talán még ma is megvan a fogyasztópublikuma. Sok fáradság, instanciázás, utánjárás (no meg a régi jó világ szállóigeje szerint: wer schmiert, der fährt, egy jó nagy summa rhénes főres) eredménye volt az a függő pöcsétes szabadalomlevél, mely 1812 szeptember 18-áról keltezve, I. Ferenc király aláírásával biztosította a nyomdának a „Közönséges Isteni tiszteletre rendeltetett Énekes Könyv” nyomtatásának a kizárólagos jogát. A deáknyelvű privilégium pergamene van írva és e sablonos szavakkal kezdődik: Nos Franciscus Primus divine favente Clementia Austriae Imperator, Hierosolymae (Jeruzsálem), Hungariae (és a többi ország) Rex Apostolicus... Aláírás: Franciscus, Comes Josephus Erdődy, Comes Nicolaus Szécsen. A szabadalomlevelet, melynek pecsétjén Magyarország és Ausztria egyesített címere látható, Debrecen városának a magánlevéltárában őrzik. (Egy református „Énekes Könyv” megjelent a pesti Trattner-nyomda kiadásában is. A jogot arra néhai Nitsch Alajos gspánom [a Bucsánszky-nyomdának körülbelül negyven évig volt mesterszedője] állítása szerint a huszas években kapta meg a kiadó. Később, amikor a Trattner—Károlyi-nyomdát 1867-ben Bucsánszky Alajos tanító-mesterem potom 16.000 forintért a folyó kiadványokkal együtt megvette volt, a minden évben több ezer példányban elkelt „Énekes Könyv” az új gazda sajtói alól került ki. A szedése, az úgynevezett „Énekes-ciceró”-ból [1 1/2 pontos, „unsystematisch”], 1858 óta állt.)

Mihelyt a debreceni nyomda megkapta a szabadalomlevelet, Csáthy provizor azonnal hozzáfogott a kiváltság kiaknázásához. Húszezer példányban kezdték nyomtatni az „Énekes Könyv”-et, ami annyira lefoglalta a csekélyszámú személyzetet, hogy egy darab ideig más munka nyomásával nem is foglalkozhattak. Biz hatalmas egy úzás lehetett az...

A nyomda személyzete „fizetési jobbítása iránti” kérvényezését nem hagyta abba és majdnem minden évben megújította azt. Lényegesebb javulást azonban nem tudott elérni. Végre az „Énekes Könyv” privilégiumának az elnyerése után Csáthy, aki — mint már fentebb említettem — szerette volna személyzetét szaporítani, alkalmasnak találta a helyzetet arra, hogy ha a személyzet fizetésjavításával nem lehet, valami más módon adjon lendületet a nyomdának. Anno 1813 június 28-iki keltezéssel egy tervezetet nyújtott be a tanácshoz, melyben hivatkozik arra, hogy az új „Énekes Könyv” nyomásához egyáltalán nincs elegendő embere, munkaerő hiányában csak két présen dolgoztathat, a másik kettő hever, járt fön Pesten is szócíusok után, de ezek meghallván, minő fizetésre hívják őket, azzal utasították vissza, hogy „ő nálok egy Inas többet keres annál”, a szolgálatban lévők már előregedtek, nem is bírják a nehezebb munkát, mindezek alapján kéri a tanácsot, hogy:

... most már legjobb volna a Collegiumból valami négy Ifjat Inasságra föl venni: ez eránt is szólottam már Prof. T. Sárvári Pál Úrnak, és küldött is hozzám négy alkalmas, jó termetű Ifjakat, a kiknek kevés idő múlva hasznokat lehetne venni a Préss mellett; de mivel sem Intertentiójoknak, sem ruházatjoknak semmi bizonyos meghatározása nintsen mostann; mind ekkoráig tsak szóval tartom és várakoztatom őket; a mostani időhöz képpest tehát, a mint már mindeneknek végére jártam, lehetne egy Typographus Inasnak adni egy esztendei Inter-

tentióra 120 Váltó forintot, 4 köből tiszta búzát, 2 köből rozst; ezelőtt is adódott 100 fr. és ennyi búza és roz. Ruházatja egynek legyen egy esztendőre

Egy posztó Leybl per.	4 Rfrt	12 kr.
Két nadrag	11	„ 36 „
Egy kalap	3	„ — „
Két pár tsizma	6	„ — „
Két nyakravaló	3	„ — „
Egy pár fehér ruha	6	„ — „
Két sebbeli keszkenő	1	„ 20 „
Mosásra	6	„ — „

Ezek mellett 3 esztendőre lehetne adni:

Egy ujjas köpönyeget	15	„ 36 „
Egy ujjas Leyblit	7	„ 18 „

mely in Summa térszen 62 frt 22 krt.

Ez az összeg téves. Egy „Váltó pöngő“ hiányzik belőle. A betűalmárium „fis“-rekeszében kvartélyozó „Setzerkobold“ (szedőrem?) imosztor sikkasztotta el... A tervezet zárósorai így hangzanak:

Ezenn dologról leendő végezéseért a Tek. N. Tanátsnak midönn alázatosann instálnék, maradtam érdemlő tisztelettel:

Debr. die 28. Juny, 1813. A T. N. Tanátsnak alázatos szolgája

Csáthy György, Typ. Provisor.

Rubrum (külső cím): „A Tekintes Nemes Tanáts-hoz alázatos Instantiája a Typ. Provisorinak a Typographiába fogadandó Inasoknak Elelmekre és Ruházatjokra adandó fizetésnek meghatározásáért“.

A kérvényt már negyednapra kiadta a tanács a nyomdára főügyelő tanácsbelieknek „ezen projectum megvizsgálására és informatio adására“. A főügyelő tanácsbeliek jelentéstétele így szól:

Ezen projectumot megolvastuk, megvizsgáltuk, és jónak találtuk azért, mivel a Typographia már most az Exclusivum Privilegium által folyvást munkára kapvann, maga ki keresi bőven a Legényekre és Inasokra tejendő költséget, mellyet alázatosan referálunk.

Debretzen, Július 5-kén 1813.

Fáy Ferentz és Vécsey Sámuel
Typogr. Inspectorok.

Az inspektorok eme javallatára maga a tanács is még ugyanazon a napon elfogadta a tervezetet azzal a megjegyzéssel, hogy: „egyébb eránt igyekezzen Provisor Ur a bejelentett munkát mennél több Exemplárba és tisztabban nyomatni“.

Anno 1814 november elején nem várt meglepetésben részesült a személyzet. A tanács ugyanis („a Nagyméltóságú Kamara engedelmével“) megadta a szócíusoknak az általuk hét évvel azelőtt kért szálláspénzt, mely évi 80 forintra rügött fejenként.

A javított fizetésre Csáthy a következő évben pályázatot hirdetett a „Magyar Kurir“ című lapban, mely a legelterjedtebb újság volt a XIX. század második tizedében. E pályázatra már jelentkezett öt szócíus: négy Kolozsvárról, egy pedig Brassóból. Csáthy kérelmére útiköltséget is kaptak. A városi tanács erre vonatkozó határozata így hangzik:

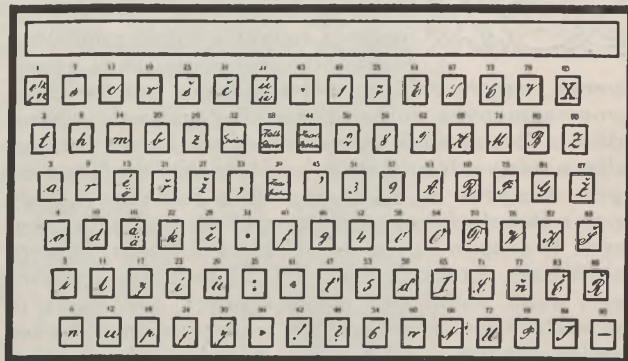
A Brassóból jövendőnek 50, a Kolozsvárról jövendőknek 25 frt Viaticum resolvaltatik, adja tudokra Provisor Uram, de egyszersmind azt is, hogy ha eljönnek, legalább Esztendeig egy helybenn marad-

janak, annyival inkább, hogy a Deputatumok a mostani környül állásokbann két öl fával szaporitódott.

Debretzen, 29. Apr. 1815.

Frid. Paroszlay, not.

Csáthy idejében igen sok érdekes és becses könyv került ki a városi nyomda prései alól. Ezek közt az „Orvosi Füvészkönyv“ pompásan olvasható „öreg betűkkel“ (1813). Ez már kelendőbb volt, mint a fön-

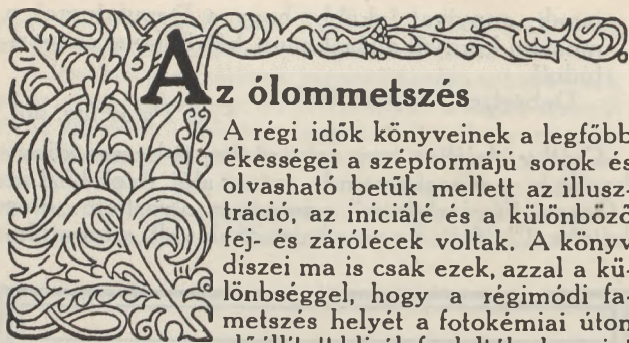
12. Cseh. (Neumann Ede cikkéhez.)

tebb említett „Magyar Füvészkönyv“, mert nem annyira tudományos, mint inkább gyakorlati célt szolgált az: adván a füvek gyógyíthatóságának fölhasználására útmutatásokat. Az első magyar nyelven írott összefoglaló statisztikai munka szintén az ő kiadványa: Ercsei Dániel, a kollégium tudós filozófiatanára írta. Címe: „Statistica 1814“. Ugyanennek a munkája egy bölcséleti kézikönyv: „Philosophia“ címmel, szintén Csáthy kiadványa (1813). Adott ki ezeken kívül számos iskolai kézikönyvet, gyakorlati munkát és vallásos könyvet. Valamennyi kiadványát — írja forrásom szerzője — izlés, csínosság, lelkiismeretes, gondos nyomdai kiállítás jellemzi.

A nyomda a fejlődés és föllendülés útján volt a keze alatt, amikor provizorsága tizenharmadik évében: 1817 nyarán a váradi fürdőben valami baleset következtében hirtelen meghalt... Az egész város osztatlan részvéte kísérte utolsó útjára a derék, tevékeny, szülővárosa javát olyan buzgón munkáló, az alatta működő kollégákkal humanusan bánó, azok anyagi helyzetét javító Csáthy György magyar könyvnyomtatót, Magyarország legrégibb könyvnyomtató-officinájának művezetőjét... A Csáthy név még ma is jóhangzású Debrecenben. A több mint száz esztendőt ért könyvkereskedés nagy kulturális missziót végzett a kalomista Rómában, méltót a család őseinek, a tiszteletreméltó tipográfus Csáthy Györgynek a munkásságához.

Hogy tartalmilag is értékes munkák gazdagították a nyomda azidőbeli kiadványai sorozatát, abban — forrásom szerzője szerint — legnagyobb része volt Debrecen ama szellemi föllendülésének, mely a XIX. század elején beköszöntött. Debrecen egyik irodalmi központja volt hazánknak. Akkor alakult a „Debreceni Kör“ néven ismert csoport, melynek tagjai közé tartozott több kiváló tudósunk s amelyet szoros kapcsolatok fűztek a debreceni nagy költőhöz: Csokonai Vitéz Mihályhoz. Azidőtájt keletkezett a „Rézmetező Diákok Társasága“ is. Ez a társaság adta ki 1804-ben az „Oskolai Magyar Atlász“-t, mely Európa országainak térképét tartalmazta igen sikerült kivitelben. Minderről és Csáthy György utódjáról: Csöglei Tóth Ferenc ökegyelméről máskor.

Leitner Pál.

Az ólommetzés

A régi idők könyveinek a legfőbb ékességei a szépformájú sorok és olvasható betűk mellett az illusztráció, az iniciálé és a különböző fej- és zárólecek voltak. A könyv díszei ma is csak ezek, azzal a különbséggel, hogy a régimódi fametszés helyét a fotokémiai úton előállított klisék foglalták el, s mint ilyenek, leggyakrabban, sőt majdnem mindig bizonyos események fotografikus hűséggel való visszaadására törekszenek. A technikai haladás megváltoztatta a könyv formáját, a betűt és egyáltalában az egész könyvet. A klisé megölte a fametszést, úgy hogy a fametszészet mint tipográfiai munkakör megszűnt és csupán egyes amatőrkiadások díszítésére szorítkozik. Azonban még ezeknél sem igen gyakori, mert akad vállalkozó művészember, aki egész jó metszetszerű rajzokat szállít a megrendelőnek, a véső esetlegességeit sem feledve el. Művészeink nem igen szeretnek vésegetni, mert tagadhatatlan: az egy kis fizikai munkát is kíván, s a nemes technikával való munka vajmi kevés alkalommal hozza meg erkölcsi és anyagi gyümölcsét a könnyűszerrel készülő olyan másnemű munkákkal szemben, ahol a mester nincs úgy az anyaghoz kötve, s tág köre van a brillírozásra és technikai viccelődésekre.

A toll és a ceruza mindenesetre hálásabb eszköz fölületes impressziók visszaadására, mint a nehéz véső, amely bizony a munkában való meglehetősen mély elmerülést és a téma erős átgondolását igényeli.

Erthető tehát, ha művészeink inkább a jobban fizetett litográfiát és a művészibbnak tartott rézkarcoló-technikákat kultiválják a nem igen mutatós és nagyobb készütséget igénylő fametszéssel szemben. A másik oka ennek a fa ára. Ugyanakkor, mikor a művész négy-ötször akkora fölületű réz- vagy cinklemez vásárolhat a puszpángdúc árán, igazán nem lehet megróni, ha inkább a jobban elhelyezhető és olcsóbban előállítható másféle technikákat műveli. Hogy ezzel szemben egy régi és a könyvtől majdnem elválaszthatatlan mesterség pusztul el: az más lapra tartozik.

Újabban a linoleummetszést is meglehetősen fölkapták, azonban ez a dilettánsok által oly szívesen gyakorolt technika mint könyvdiszítő eljárás nem igen jöhet számba. Önálló műlapok készítésére, alapnyomatok és a többi előállítására szolgál, de a fa helyére sehol sem alkalmazható a technikai megmun-

kálhatóságának egészen másnemű volta, sőt a formai megjelenése miatt sem.

A drága fa azonban nagyszerűen pótolható egy könnyen megmunkálható anyaggal: a nagyobb nyomdákban készíthető cicerós ólomlemezrel. Sokkal könnyebb ennek a megmunkálása, mint a fának, sokkal nagyobb nyomást bír meg, nem vetemedik, nem deformálódik száraz, meleg helyen. Egyébként majdnem pótolja a fát, illetőleg pótolja is, mert az ólmon nem készíthető tónusos metszések sohasem voltak fametszések — amennyiben nem az anyagnak megfelelően adták vissza a reprodukálásra szánt rajzot —, hanem hamis feltónusok közbeiktatásával mintegy átmenet voltak az autotípia és a régimódi szálás fametszés között.

Az ólomlemez kellemes lágyságával, sima anyagával nagyon alkalmas és kellemes objektum művészi értékű metszések készítésére is. A véső kezelése teljesen azonos módon történik, mint a fametszésnél. A rajz átvitele a közismert módok bármelyike szerint eszközölhető, azonban a legjobb és az anyag teljes megismeréséhez vezet az, ha nem a pontos kópiát vesszük át az ólomlemezre, hanem inkább vázlatyszerűen fölrajzoljuk a kimetszeni szánt témát és azután a vésőadta esetlegességekre bízva magunkat, igyekszünk azt megmunkálni. Az ilyen munkamenet mellett az anyagot teljesen megismerjük és a következőkben a megtervezésnél vagy a téma megválasztásánál tekintetbe véve az előző tapasztalatokat: igen könnyű lesz művészi értékű metszetet előállítani.

Amint a mellékelt kísérletek mutatják: portré, dekoratív rajz, kis plakát, ex libris, iniciálé és a többi, egész szépen produkálhatók a kellemes lágyságú ólomlemezről, sőt a véső hullámos vezetésével igen érdekes tónusos megoldás is nyerhető, mint azt borítékunk rohamozó katonájának a háttere mutatja.

A legközelebbi alkalommal egynéhány a műhelyben is fölhasználható vésetet fogunk bemutatni olyformán, hogy azok nyomán a kissé ügyeskező nyomdászember egész materiálist gyárthat majd magának iniciálékból, fej- és zárólecekből, emblémákból.

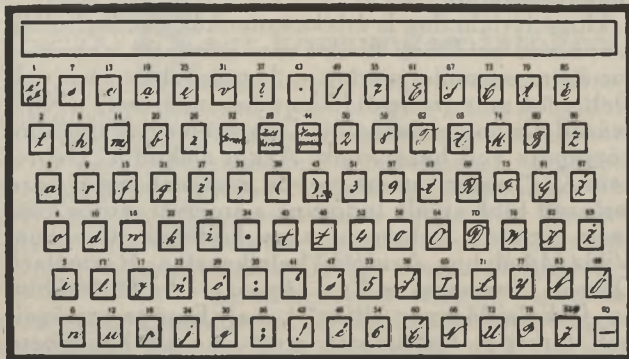
Járó Imre S.

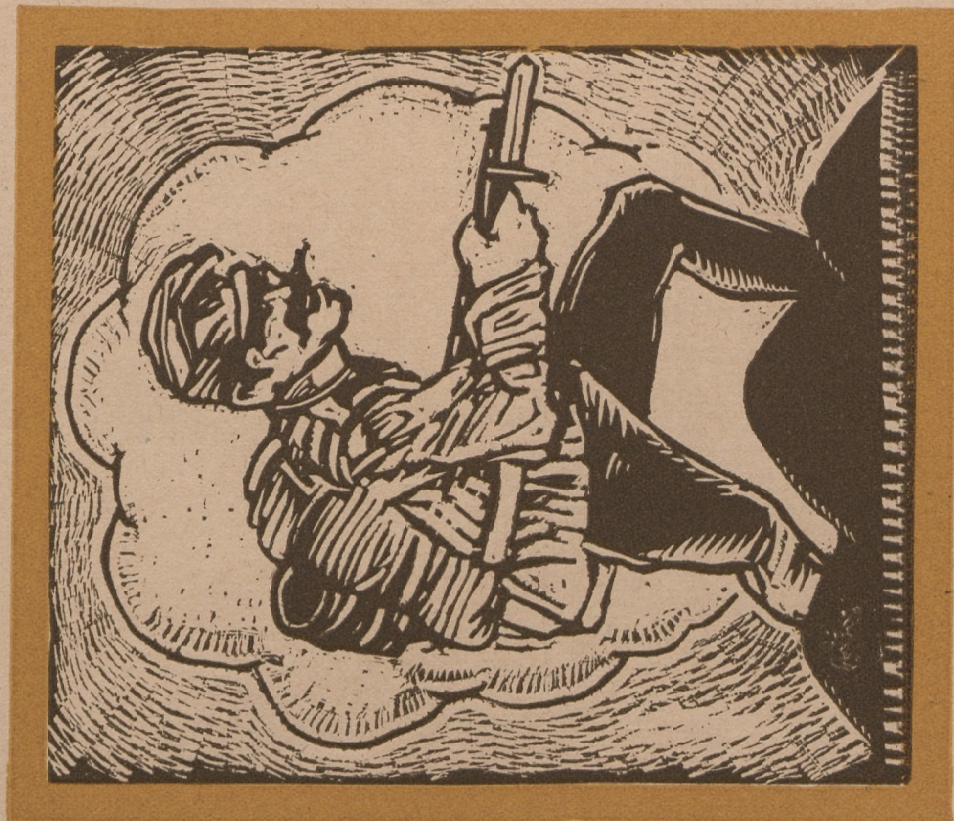

Honter János, Abádi Benedek és Heltaiék

Az 1472-ben, Mátyás király parancsára Budán fölállított első magyarországi nyomda, mint tudjuk, csak két évig állott fenn. A kezdetleges nyomdászati viszonyok mellett Hess nyomdájának eltűnése alig volt észrevehető; a szellemi szükséglet is vajmi csekély lett egy időre e hazában s ami egy-két magyar könyv napvilágot látott: a krakói *Vietoris Jeromos*, vagy a bécsi *Singrinus* volt a nyomtatója. E szomorú időkben a távoli Németországból végre megindult egy eszmehullám, amely fölrazta tétlenségükből az embereket. A reformáció eszméje volt ez s új tartalmat vitt bele az emberek gondolatvilágába.

A tizenhatodik század e nagy szellemi és lelkiismereti forradalma már fokozottabb mértékben vette igénybe az írás hatalmát és a nyomdászat is erős segítőeszköz gyanánt állt a reformáció mellé. Németországban Luther tanai csakhamar el is terjedtek a nyomdászat révén és a reformáció ottani hívei azon

Járó Imre ólommetszései. („Az ólommetszés” című cikkhez.)

Nyomatott a Steyermühl-féle papírgyár 76/108 cm.
93 kg.-os chamois nyomópapírján.

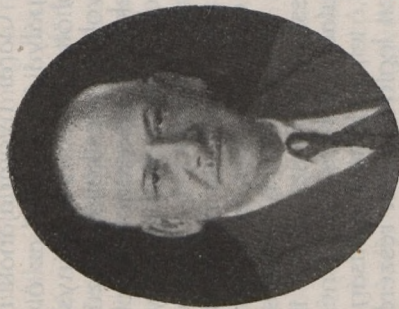
Képviselet: Freund-Barát-féle papírnagykereskedés
és grafikai szaküzlet, Budapest V, Országház-tér 4.
Telefon 82-35.

Járó Imre ölommszetei. („Az ölommszész” című cikkhez.)

Nyomatott a Steyrermühl-féle papírgyár 76/108 cm
93 kg.-os chamois nyomópapírján.

Képviselet: Freund-Barál-féle papírnagykereskedés
és grafikai szaküzlet, Budapest V. Országház-tér 4.
Telefon 82-35.

MEGHÍVÓ

A GRAFIKUS MŰVEZETŐK TÁRSASKÖRE 1922 SZEPTEMBER 16-ÁN BARÁT-
SÁGOS ÖSSZEJÖVETEL KERETÉBEN ÜNNEPLI DERÉK TAGTÁRSÁNAK,

PFEIFFER MIKSÁNAK

ÖTVENESZTENDŐS KÖNYVNYOMTATÓI JUBILEUMÁT. EZ ALKALOMRA
TISZTELT CÍMET ÉS BECES CSALÁDJÁT IS TISZTELETTEL MEGHÍVJUK.
AZ ÖSSZEJÖVETEL HELYE A KORHELYISÉG (BUDAPEST, VII., EDZSÉBET-
KORÚT 45/47. SZÁM., ROYAL-SZÁLLÓ, II. EMELET); IDEJE: ESTI 8 ÓRA.

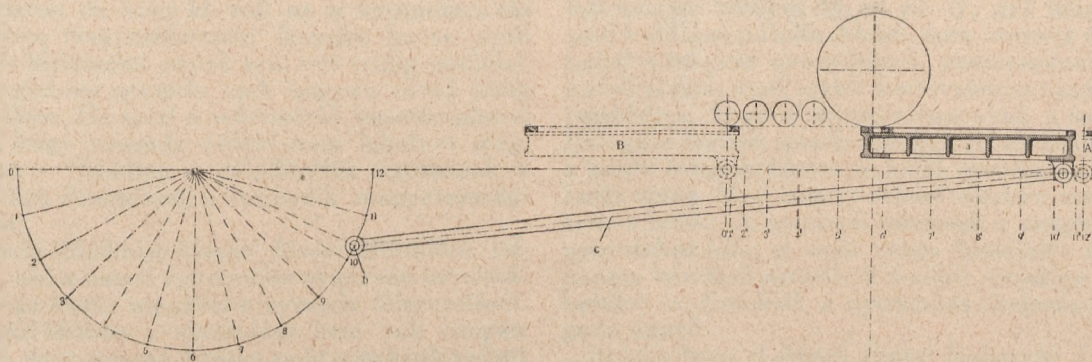
A nagy nyomdászcsalád egy bár végtelenül szerény, de annál értékesebb egyéniségét ünnepeljük ma, Pfeiffer Miksát, a Markovits és Garai nyomdájának művezetőjét, aki ötven esztendeje működik immár nobilis pályáján, s ebből az ötven esztendőből is harmincat a jelenlegi kondíciójában töltött el. ☉ Valahányszor a tisztas munka egy-egy ilyen hőst látjuk, kedvünk volna belesikojtani a zürös magyar éjszakába: a munka minden, a munka a nemzetek boldogságának egyetlen kútforrása, a munka a magyarság létének, megmaradásának s újabb nagyraemelkedésének legeslegfőbb föltétele, becsüljétek meg a munkást! ☉ Mert nem munkás, aki pusztán a munkájából akkora főket tudott összegyűjteni, hogy abból aggsága tíz-tizenöt esztendejét gondtalanul leélhesse. Hol van? Mi egyet sem ösmerünk. ☉ Keserves, háládatlan valami a munkássors. Félévszázados inaszkadtig való ernyedetlen munkának vajjon mi a jutalma? Kicsinylő lenézés a kevesebbet dolgozottak értelmetlenebbjei részéről, teljes elhagyatottság a szociális gondoskodás ideáját még föl nem emelkedett legfő közület részéről s vele együtt a holnap ijesztő bizonytalansága. ☉ Egyetlen vidító fénysugár ebben a sötét kietlenségben a pályatársak szeretete és bensőséges tisztelete, amely kijár a munka hőseinek. Kijár különösen azoknak, akiknek hosszú, rögzös pályáját végesvégig a kollégialitás és szociabilitás szelleme sugározza be. Ünnepeltünk, Pfeiffer Miksa ilyen ember. Ízig-vérig kolléga. ☉ Derék, öreg kollégánk a régi Pest városának szülötte; 1859 július 3-án látta meg a napvilágot. Még serdülő gyermekkorában, 1872 augusztus 1-én került a nyomdába, még pedig a Deutsch M.-félébe,

EMLEKEZTETŐ

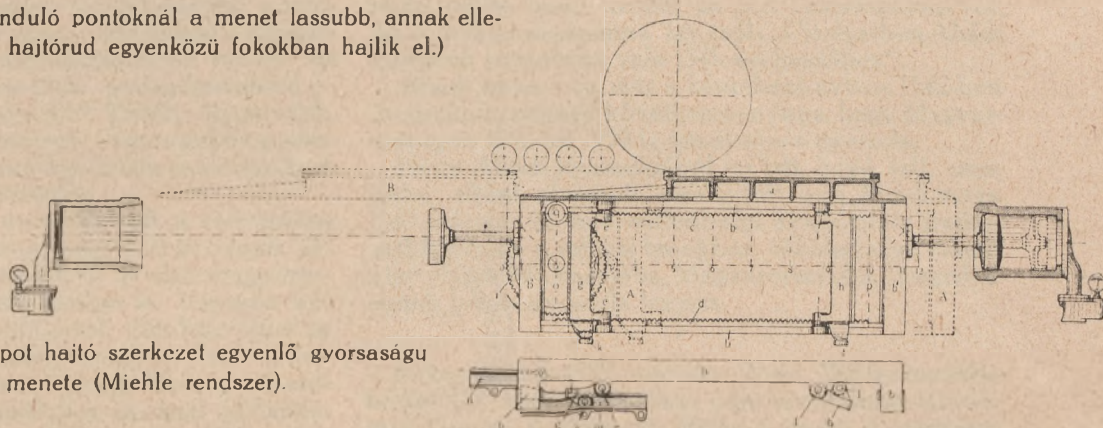
amelyet akkoriban Magyarország legnagyobb ilyes intézetei közé számítottak. Itt szerette és tanulta meg a nobiles mesterségét annyira és oly alaposan, hogy az elkövetkező évtizedek folyamán minden szerénysége és visszavonultsága mellett is kiváló szakember híre kelt. Bizonyosságát látjuk ennek, ha ötvenesztendei kondicionálásainak listáját végignézzük. Négy esztendeig volt Márkus Samu nyomdájában első akcidens-szedő és vice-faktor; három évig Bielitz Bertalannál akcidens-szedő; három évig Neuwald Illésnél faktor; két évig Schmidl Sándornál faktor. Közben egy-egy évig dolgozott Hornyánszky Viktor nyomdájában, meg a Schlesinger és Wohlaubernál is. Teljes harminc esztendeje pedig a Markovits és Garai nyomdájának alkalmazottja; kezdetben első akcidens-szedője volt a vállalatnak, majd pedig — immár húsz esztendeje — mindenkitől szeretett és köztisztelőben álló művezetője.

☉ Amint említettük: végtelenül szerény és csendes ember a mi ünnepeltünk. De szerénysége mellett is ott találjuk mindenütt, ahol a közjó érdekében való áldozatról vagy munkásságról van szó. Egy időben választmányi tagja volt a nyomdászcsalád csodaszép múltú anyaegyesületének, a Typographia melléklapjában, a Gutenbergben sűrűn jelentek meg az aktuális nyomdászkérdésekhez való hozzászólásai s régi humorisztikus lapjaink egyikének, a Schöffler Albin „Klopfholz”-ának is munkatársa volt. Ott találjuk őt a Hitelszövetkezet és a Jótékonyági Körmegalapítói között is. Különösen az utóbbinak érdekében sokat dolgozott. Az ő nevéhez fűződik a nyolcvanas és kilencvenes évek híres „parasztbál”-jainak az eszméje, s esztendőről-esztendőre ő szerkesztette meg azok népszerű plakátjait. A Grafikus Művezetők Egyesületének szintén ő volt az egyik megalapítója s azóta is a választmányban foglal helyet

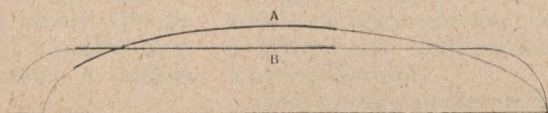
EMLEKEZTETŐ

A könyökhajtású és körhajtású szerkezet egyenlőtlen menetgyorsasága. (A kiinduló pontoknál a menet lassabb, annak ellenére, hogy a hajtórúd egyenközü fokokban hajlik el.)

A nyomóalapot hajtó szerkezet egyenlő gyorsaságú menete (Miehle rendszer).

Képletes rajz (diagramm) az egyszerű és a kétturós gyorsajtó nyomóalap menetgyorsaságának eltéréséről. A) egyszerű, B) kétturás gép,

gondolkoztak, hogy miképpen lehetne a nyomdászatot az új eszme szolgálatában a külső országokban is elterjeszteni. Ezért 1529-ben nyomdát küldtek az erdélyi szászok közé, hogy „ne tüzzel és ne vassal és a hatalom minden erejével”, hanem a betű és eszme tisztító hatásával terjesztessék az új vallási fölfogás.

Magyarország második nyomdájának a föllállításí éve ismeretes, de hogy ki volt az a nyomdász, aki azt 1529-ben Nagyszebenben üzembe hozta, arról semmiféle történelmi emlék sem tett eddig említést.

A nagyszebeni nyomda csak nagyon rövid ideig állhatott fönn. De mert a reformáció vezetőemberei belátták, hogy nyomda nélkül nem lehetnek meg, nemsokára — 1534-ben — fölláttatták ugyancsak a szászok közt, Brassóban, a harmadik magyarországi tipográfiát.

E nyomda fölláttatója *Honter János* református lelkész volt, aki a baseli egyetemen végezve tanulmányait, onnan hozta magával a nyomda fölszerelését.

Az akkori időben a nyomdász nem volt csupán betűszedő vagy nyomó, hanem saját magának kellett minden a nyomdászathoz és nyomtatáshoz szükséges dolgot, mint betűfaragást, festékkészítést, a nyomósajtórészek, esetleg az egész nyomósajtó elkészítését végeznie. S bár a prototipográfusok művelt és tanult elemekből — papokból, pedagógusokból — kerültek ki, hallatlan energiával kellett dolgozniuk, különösen ha tekintetbe vesszük, hogy a nehéz nyomdászati munka után még prédikációkra és pedagógiai előadásokra is kellett készülniök.

Honter, aki igen agilis apostola volt a református vallásnak, sok nyomtatványt bocsátott ki ennek érdekében. Jórészt neki köszönhető az első magyarországi papirosmalom megalapítása is. Ugyanis két másik buzgó református emberrel, *Benkner János* és *Fuchs János* brassói lakosokkal megbeszélve a dolgot, Lengyelországból elhozattak egy *Hanes* nevű embert, aki értett a papírkészítéshez és saját költségükön fölláttatták Brassóban, 1546-ban, a Vidombák folyó partján, a történetileg bebizonyítható első magyarországi papirosmalmot.

*

Magyar nyelvű nyomtatvány nem készült elegendő Magyarországon. Pedig lassankint már szükség lett volna rájuk. A vallásújítás nemcsak a magasabbrendűeknek szólt, hanem a népnek is, amely elvégre mégis csak a maga ősi anyanyelvét beszélt, nem úgy, mint az azt megvető és ezért inkább a deákat törő papság és a nemesség jórésze.

Nádasdy Tamás horvát bán és később Magyarország nádora, a vas megyei Sárvár melletti újszigeti birtokán tehát nyomdát rendeztetett be, valószínűleg 1536-ban vagy 1537-ben — az időpont határozottan nem kutatható ki — és azt egy eddig ismeretlen nevű nyomdász gondjaira bízta. E nyomdának 1537-ben való föllállítását egy onnan eredt nyomtatvány bizonyítaná, amelynek utolsó oldalán négy mezőre osztott pajzsra a Nádasdy- és Kanizsay-családok egyesített címere van fametszetű díszletben, az 1537-es évszámmal a név mellett. A nyomda első kezelője igen győnge szakember lehetett, mert csakhamar fölváltotta őt *Abádi Benedek*, a később szegedi lelkész, aki Krakóban tanulta a nyomdászatot és aki működésének megkezdése elején körlevélben mutatkozik be a közönségnek, azt mondván, hogy a nemeslelkű Nádasdy Tamás azért hívta őt meg a nyomdájába, mert az elődje igen piszkosan és sok „vétekekkel” dolgozott, amit ő igyekezni fog elkerülni.

Abádinak kifejezett szándéka volt „tökélyesebb”

műveket készíteni, ami sikerült is neki, mert nemcsak tanult ember volt, hanem végtelenül pedáns is, ami meg is látszik nyomtatványain. „Új Testamentom” című nyomtatványában például egyetlenegy sajtóhiba sincs s az akkori idők helyesírása vaskövetkezetességgel egyforma.

Mint Lengyelországban tanult nyomdász, az összetett magyar betűket (ty, cs, cz, ly, gy) lengyel ékezetű betűkkel pótolta *Abádi*. Igen szerény ember lehetett a magyar nyomdászok panteonjának e gyönyörű alakja, mert újabb körlevelében nagyon meglepetődik, hogy a nyomtatványokat, a saját maga fölfogása szerint, igen hamar készítse el, anélkül, hogy a betűk megalkotására a kellő gondosságot fordíthatta volna. Mert bizony *Abádi* részben maga készítette a betűit. A nyomdát nemcsak a magyar nyelvű nyomáshoz látta el saját maga készítette betűkkel, hanem készített azonkívül fraktúr és szláv ékezetű betűket is. Emellett a nyomtatás tisztaságára is nagyon ügyelt.

Itt készítette el *Abádi Erdősi Szilveszter János* magyar reformátor latin nyelvtanát is, amely 1539 június 14-én jelent meg; azután az „Új Testamentom”-ot, amelynek impresszuma így szól: „Ujszigetben *Abádi Benedek* nyomtatta vala 1541. esztendőben”.

Abádi nyomdájára már a következő évben, 1542-ben megszűnik, aminek következménye az, hogy Magyarországon 1542-től 1550-ig ismét nincs nyomda.

Hogy *Abádi* nyomdájából mi lett, hová lett, nem tudni: eltűnt, elveszett, elkallódott, míg *Abádi* maga 1543 március 22-én a wittenbergi akadémiára iratkozott be, hogy a lutheri tanokban tökéletesítse magát s így visszajöve hazájába, Magyarországra, Szegeden annak lelkes apostola legyen.

*

Mikor *Abádi* 1543 március 22-én Wittenbergába került, ott találta már akkor mint szorgalmas akadémiai tanulót, honfitársát, *Heltai Gáspárt*. A barátság, melyet a két honfitárs kötött, bizalmassá tette őket s *Heltai* csakhamar megtudta *Abáditól*, hogy vele, aki otthagyta Magyarországot, hogy tanulmányait folytathassa, megszűnt az egyedüli magyarországi nyomda is. Erthető tehát, hogy a kiváló kultúremler *Heltai* kezdett gondolkodni azon, hogy tanulmányai bevégezte után hazamegy: nyomdát nyit s fölvilágosítóiratok közreadásával szolgálja népét. Ez okból a wittenbergi *Creutzer-féle* nyomdában megtanulta a nyomdászatot.

1545-ben úgy akadémiai tanulmányait, mint a nyomdászat tanulását bevégezve, hazament Erdélybe, ahol ugyanakkor kolozsvári protestáns lelkésszé választott, majd pedig 1550-ben *Hoffgreff György* nyomdászsal Kolozsvárott nyomdát alapított. *Hoffgreff* azonban összeférhetetlen természetű ember lehetett, mert a társasviszony csakhamar, már 1553-ban megszűnt.

e	p	r	y	u	b	i	q	ç	.	,	-	1	6	E	P	R	Y	U	B
n	d	m	z	h	c	h	?	:	2	7	n	d	m	h	f				
j	x	g	s	c	s	φ	z	*	τ	υ	3	8	j	i	g	l	c	s	
a	o	x	h	k	l	s	h	d					4	9	A	O	X	H	K
t	v	w	p	φ	λ	κ	()	5	0	T	B	V	W	P				
λ	α	γ	u	ö	z	‘	u	u	!	;	!	-	Γ	U	C	q	z		

Heltai és Hoffgreff nyomdájának nyomtatványai közül legérdekesebb a Heltai által írt „A reszegség és tobzodásnak veszedelmes voltáról való Dialogus. Heltai Gaspar colosvári plebanos által szerzetet. Colosvárba 1552”.

Hoffgreff különálló nyomdájában nyomtattak először Magyarországon hangjegyeket és pedig fába metszett klisékről. Az első ilyen mű bibliai tárgyú énekeskönyv, s „Hoffgreff énekeskönyve” néven ismerik. De Tinodi Sebestyéntől is maradt fenn egy kottákkal ellátott énekeskönyv, amelyet Hoffgreff nyomtatott 1554-ben. A könyv címe ez: „Tinodi Sebestien szörzese: Chronica. Colosvarba nyomtatott György Hoffgreff Műhelyebe 1554. esztendőben”.

Hoffgreff önállóan 1558-ig vezette nyomdáját; ez évben Heltai veszi azt át tőle.

Heltainak Hoffgrefftől való elszakadása idején aligha lehetett külön nyomdája — mint némelyek állítják —, mert ez esetben nem nyomtatta volna 1555-ben Wittenbergben a maga „Confessio” című művét. Ezt különben Heltai maga is bizonyítja akkor, midőn 1558-ban visszavéve a nyomdát, ezt saját szerzeményű „Agenda”-jában jelenti be a közönségnek, „legkedvesebb atyjafiainak”, latin nyelven mondván, hogy: „e műve első terméke újra megkezdett tevékenységének, melyet előbbi társával, tudniillik. Hoffgreffrel való összeférhetetlensége miatt, nagy fájdalomra, megszakítani kényszerült”.

Heltai ezidőben való működéséhez fűződik az első pápizmusellenes magyar könyv megjelenése, amelyet Willini Sándor orvos flamand nyelvről németre fordított, de amelyet Krakóban az ottani nyomdászok vallási türelmetlenségükben kinyomtatni nem akartak; Dávid Ferenc unitárius lelkésznek küldötte hát Erdélybe, nyomatná ki Heltainál. Heltai elfogadta a megbízást és a könyvecskét nemcsak hogy kinyomta, de magyar nyelvre is fordítván, a következő cím alatt adta közre: „Könyvetske az igaz Keresztyéni Keresztségről és a Pápa Antichristusnak Majmozásáról. Colosvárott Nyomtatott Heltai Gáspár által 1570. esztendőben”.

Tudjuk, hogy Heltai protestáns pap volt, majd pedig, miután Dávid Ferenc eszméit megismerte: unitáriussá lett. Sok egyházi könyvet írt az unitáriusoknak, amelyeket erősen támadtak; ezt ugyan megszokhatta már, mégis minden alkalommal elébevágott a támadásoknak, így az „Isteni dicséreték és könyörgésekről” írt könyve előszavában is már jóelőre bejelenti, hogy meg fog támadtatni a „pasquillarok” (gúnyiratszerzők) által, de ő nem törődik vele, halad a maga útján, a szabad és tisztult eszmék felé.

„Chronica Az Magyarocnac dolgairól” című munkája volt utolsó műve, de ennek kinyomtatását már nem ő végezte el, mert időközben meghalt; így e munkát özvegye adta közre 1575-ben. Heltai Gáspárné a könyvkiadást *Melius* „Magyar Herbarium”-ával folytatta, amelyet 1578-ban adott ki, el nem feledvén a magyar közönséghez fordulni könyörgő szavaival: „Az ki nyomtatásnak munkaya es kolczege enyim. Eszt én töllem ilyen szegény özvegy Asszonytól az Magyar Nemzet jó neven vegye”.

Az özvegy halála után, ami 1585-ben következett be, fia, az ifjabb Heltai Gáspár vette át a nyomdát. A fiú igen szorgalmas tipográfus volt, mi mellett még szorgalmasabban irogatott egyházi és tudományos dolgokat.

Mi lett a fiatal Heltaival, nem lehet tudni, a nyomdájáról pedig azt tartja a hagyomány, hogy azt a kolosvári kollégium vette meg. *Haraszti József.*

A Kner-féle meghívóűrlapokból

egy szép csokorra valót találunk mellékelve a mai lapszámhoz. Régi históriát eleveníték föl, amikor arról szólok, hogy volt idő, amikor száz meghívó közül kilencven a német és főleg a cseh grafikai ipar készítette és hozzánk importált meghívó-űrlapokon készült. Nem azért, mintha valami különösen szépek lettek volna, hanem mert nem volt más.

Kner Izidor gyomai könyvnyomtatónak volt bátorsága szembe szállni emez akkor jól bevezetett vállalatokkal és egy szép napon meglepte a szakvilágot egy számba még szerény, de izlés, szín és művészi kivitel szempontjából annál fejlettebb meghívósorozattal — és győzött.

1914-ben bocsátotta volna közre Kner műintézete a legújabb mintafüzetét, már jórésztben el is készült a nyomással, de hiába, mert befejezésre már nem került a munka, az akkori viszonyok folytán.

Közben azonban nem pihentek Knerék (így kell már írnom, hiszen nemcsak Kner Izidor, hanem Kner Imre is régen passzióval és szeretettel dédelgeti ezt a vállalkozást), hanem friss művészi erőket vontak magukhoz, a tervezetek egész halmazát készítették el és kiválasztva a legjobbakat, ezekkel kiegészítették mintáikat. Éppen most történik az új mintakönyv nyomtatása. Az előmunkálatok megtekintése után állíthatom, hogy kellemes meglepetésben lesz része a szakvilágnak a füzet (vagy inkább *kötet*) megjelenésekor.

Ugyan Kneréktől már semmi sem meglepetés, ami szép és jó, mert ezt már így szoktuk meg, de ezúttal a mérföldes csizmákkal való haladás egy szembe-tűnő példájával állunk majd szemben, amely vigasztalásul szolgálhat azoknak a szakférfiaknak, akik keserűséggel látják, hogy iparunk művészies fejlődésének gátakat vet a szomorú gazdasági helyzet.

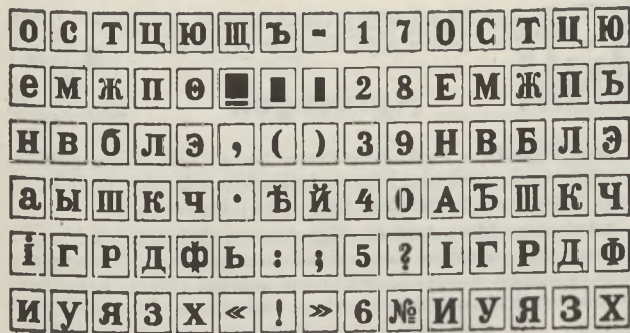
De nem folytatom ebben az irányban, mert hiszen azt a föladatot kaptam a szerkesztő kollégámtól, hogy ismertessem a mellékletül szolgáló mintalapokat.

Ismertetni? Annyit mindenesetre meg lehet említeni, hogy ezek a lapok még az 1914. évben nyomtattak és részei az 1914-ben kiadásra nem került „Röpke Lapok” című gyűjteménynek.

Egyebet aligha kell ezekről mondani, hiszen beszélnek önmaguk. Vagy dicsérjem a mellékleteket egyenként? Erre nem szorultak ezek a munkák, amelyeket ha szakértőszemmel nézünk, csak örömmel vegyes megelégedést válthatnak ki belőlünk, mert hiszen el kell ismernünk róluk, hogy úgy a művészi kíváncsalmak, mint a szakmai technikai kivitel szempontjából is olyanok, hogy a külföldi hasonló termékekkel mindenképpen fölvehetik a versenyt.

Bizonyos, hogy Knerék eme gyűjteménye — amely egyébként nemcsak meghívó, hanem műsor, táncrend, étrend és a többi alkalmi nyomtatványok mintáival is kiegészítettett — igen jó segítőeszköze a nyomdáknak, mert módot nyújt arra, hogy gyorsan és aránylag olcsón minden izlésnek és kíváncsalmnak megfelelő nyomtatványokkal szolgálhassanak megrendelőiknek és ne töltsék az időt és ne költsék apénzt igen sokszor kétséges eredményű kísérletekre.

Csak példaképen említem meg, hogy a németek száz ilyen alkalmi nyomtatvány közül kilencvenet kész, előnyomott űrlapokon készítenek, mert az ezek

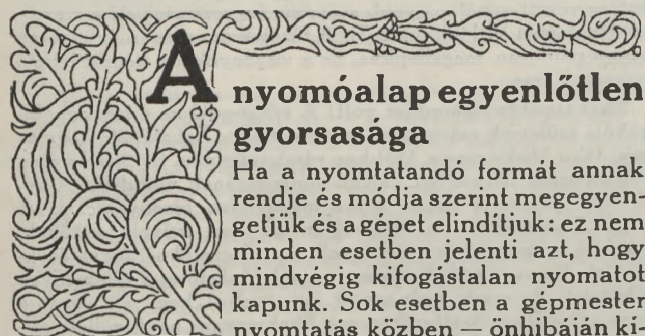
15. Orosz — régi ortográfia. (Neumann Ede cikkéhez.)

réven nyújtott anyagi és műszaki előnyöket elébe helyezik annak a legtöbbször hiúság diktálta föltevésnek, hogy az ilyesminél valami nagy szerepe volna az „eredeti”-ségnek. Az eredeti, de rossz meghívó bizonyára nem ér annyit, mint a jó és szép meghívó, ha az mindjárt úrlapon készült is.

Még valamit, amíg a hely futja. Hogy tévedés ne essék, ismételnem kell, hogy ezek a lapok 1914-ben nyomattak, s így természetesen az azokon foglalt árak is akkorra vonatkoznak. Boldog, jó idők, amikor ilyen művészi szép meghívót 100 példányban 9 koronaért, de már 1000 példányban 50 koronaért lehetett kapni, teljesen készen, szöveggel!

Nem tudom, mi lesz ennek az ára most, de ha értelmese volt az olcsó világban annak (és volt értelme), hogy ne pazaroljunk időt, munkát és anyagot olyankor, amikor ezt készen kapott jó dolgokkal megtakaríthatjuk, akkor fokozottabb jelentőséget nyert ez ma, amikor az anyagi szempontok mindenekelőttvalókká lettek iparunkban is, mert hiszen a nyomtatványt rendelő közönség olyan arányban fogy, amilyenben csökken a teherbíróképessége.

A mulatságok és egyéb alkalmak nyomtatványainál is takarékoskodik a rendelő. Takarékoskodjék hát a nyomda is ott, ahol lehet. Itt pedig lehet, mert módot nyújtanak rá Knerék úrlapjai. Löwy Salamon.

Nyomóalap egyenlőtlen gyorsasága

Ha a nyomtatandó formát annak rendje és módja szerint megegyeztetjük és a gépet elindítjuk: ez nem minden esetben jelenti azt, hogy mindvégig kifogástalan nyomatot kapunk. Sok esetben a gépmester nyomtatás közben — önhibáján kívül — kénytelen olyan akadályokkal megküzdeni, amelyek a festék, a papiros, a helyiség hőmérséklete és a gép hibáiban, vagy magában a gép konstrukciójában leledzenek. Ilyenkor a legjobb szakemberekkel is megessék, hogy minden igyekezetük ellenére sem tudnak kifogástalan eredményt fölmutatni. Ilyenkor persze a principális a legtöbb esetben a gépmestert hibáztatja és a gépmester mentségei ritka esetben találnak kellő méltányolásra.

E sorok írója igyekszik főleg azokkal a periódikusan előforduló esetekkel foglalkozni, amikor nem a gépmester, hanem a főntebb említett körülmények okozzák a bajt. Amikor a festék vagy a papiros hibás: ezt még meg lehet adotti esetben előzni, ha a főnököt, a kalkulátort avagy a megrendelőt a követ-

kezményekre figyelmeztetjük. Más az eset, ha a hiba a gép szerkesztésében van. Itt gyakran hiábavaló minden jóakarat és iparkodás, s az eredmény, ha a megrendelő meg is van vele elégedve: a gépmestert vagy annak fölöttesét már nem elégíti ki, mert az ilyen eredmény csak nehéz munkának és kísérletezésnek a következménye, nem pedig a rendszeren folyó munkamenet, s azonfölül gyakran idővesztést is jelent.

Vegyük megbeszélésünk tárgyául talán elsősorban a gép, azaz az egyszerű nyomdai gyorsajtó hajtását. Általánosan kétféle hajtási módot ismerünk: az egyik az önálló, a másik a közös hajtás. Önálló hajtáson azt értjük, amikor a gyorsajtót külön erő hozza mozgásba, közös hajtáson pedig, ha a gyorsajtó egy közös, gőz vagy elektromos áram által forgásban tartott közlötengely (transzmisszió) útján jut mozgásba. A két módszer közül az első a jobb és célszerűbb, részben azért, mert valamely esetleg előforduló géphiba miatt a többi gépet nem tartja föl munkájában, főleg azonban azért, mert így a gép menetességét a nyomtatvány minősége szerint, vagy a papiros és festékminőség szerint bizonyos határokig szabályozhatjuk. Ez a szabályozás a közös hajtásnál csak a legritkább esetben lehetséges. Az ilyen módon hajtott gépnél a kifogástalan nyomtatási eredmény máris veszélyeztetve van.

Ezek után nézzük a gyorsajtó menetét nyomás közben. Két főtypusát ismerjük a gyorsajtóinknak: az egyszerű könyök- vagy körhajtásos, stopcilinderes gépet és az egy- és kéttúrás, folyton forgó hengerű — Miehle-rendszerű — gyorsajtót. Az a tény immár ismert, hogy a könyökhajtásos gyorsajtó nyomóalapjának gyorsasága nem egyenlő: a nyomás megkezdésekor meglehetősen gyors, a nyomás befejezésekor pedig, illetve amikor a nyomóalap a kirakóasztal felőli holtpont felé közeledik, föltűnően csökken. E jelenségről Fuchs Zsigmond is szólt az általa szerkesztett „Géptérem” című szakkönyvben, sőt ábrákkal is illusztrálta azt, amely ábrákat — egy kistoldalékkal — e számunk egyik mellékleteként közöljük.

A stopcilinderes gépeknél tehát a berakott és megnyomandó ív a nyomóhenger elején, illetve az ívfogónál sokkal gyorsabban gördül át a befestékezett formán, mint a nyomóhenger ellenkező oldalán, ahol hosszabb ideig érintkezik a forma alsó részével, és így több ideje van a festék fölvetelésére és a festéknek a formára való leadására. Ezzel szemben a Miehle-rendszerű gépek nyomóhengerének gyorsasága a nyomópálya elejétől a végéig egyenlő.

A megálló nyomóhenger, a lecsökkenő menetesség, beszámítva a hajtóerőnél előálló veszteséget is, az egyszerű gyorsajtó egyik legnagyobb hibája. Előnye ezzel szemben a pontosabb soregység. Egyes szakemberek és különösen a Miehle-gépek gyártói igyekeznek is kihasználni ezzel a hibával szemben a Miehle-rendszer előnyét. Ez az előny azonban csak akkor van meg a Miehle-gépnél, ha a gépet elsőrangú, kitűnő technikai és mechanikai érzékkel bíró szakterő kezeli. Átlagos szakképzettségű munkaerő alkalmazása esetében a Miehle-sajtó előnyei — különösen a soregység mellett — lényegesen lecsökkennek, sőt esetleg hátrányokká is válhatnak.

De maradjunk csak az egyszerű gyorsajtónál. Az újabb épített gépeknél úgy a gépgyárosok, mint azoknak vásárlói, igyekeznek minél nagyobb nyomófölületet minél kisebb helyen elhelyezni, különös súlyt helyezve arra is, hogy a gép gyorsan járjon és sokat termeljen. Tehát rövidíteni kellett a nyomóalap menethosszát, egymásra zsúfolni 2—4 föladohengert, rövidíteni a kirakást és ezáltal a nyomóhengeren

minél nagyobb nyomófölületet kihasználni. Ennek következménye az, hogy a nyomóhenger még akkor is érintkezik a formával, amikor azt a fogasrúdtól a villa átveszi és a legnagyobb és legkisebb menetsebesség közötti különbséget is föltünőbbé válik.

Am így a tétel kissé erőszakoltnak látszik, próbáljuk azt jobban megvilágítani. E sorok írója egy ízben krétázott papirosra nyomtatott formát. Negyven ezer darab 23:30 centiméteres körlevélről volt szó. Adva volt 60:94 centiméter nagyságú papiros és formaképen nyolc stereotípiát, egy-egy beszédelt autotíp klisével. Mindjárt a nyomás kezdetekor azt tapasztaltam, hogy a festék szagát („rupfol”), de csak az iv elején, ahol ugyanis az ivfogók a papirost megragadják. Nosza készen voltam a következtetéssel: a papiros nincsen egyenlően krétázva. Amikor azonban a már egyszer megnyomott ívet *ugyanazon az oldalon befordítva beraktam*, a „rupfolás” ugyancsak az iv elején akkor is előállt és így a „szakvélemény”-em megdőlt. A terem hőmérséklete nem lehetett befolyással, mert akkor a hiba az egész íven látható lett volna. Így jöttem rá, hogy bizony a festék csak akkor szaggat, mikor a nyomóalap viszonylag leggyorsabban megy. Kénytelen voltam tehát a menetsebességet csökkenteni és a festéket higitani. A két experimentáció közül az egyik, a lassú nyomtatás nem tetszett a főnöknek, a másik: a vizenyős, vérszegény színezés pedig nem tetszett nekem s így, mint írásom elején említettem, az eredmény nem felelt meg a rája fordított munkának.

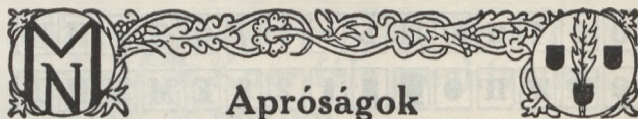
Kéttűrás gépeknél a festék mindig tömörebb lehet, mert a menetsebesség egyenlő.

Más esetben szintén krétás papirosra nyomtattam nyolc teljesen egyforma autotípiát. Bárhogyan is igyekeztem, egy hibát nem tudtam kiküszöbölni. A négy alsó kép mindig sötétebb, teltebb volt, mint a négy felső. Miután nem voltam azzal tisztában, hogy az esetleg egyenlőtlenül maratott autotípiákban vagy a festékezőhengerekben van-e a hiba: a példányszám kinyomtatása után a felső halványabb és az alsó teltebb klisé a nyomóalapban *átcseréltem* és levonatot készítettem róluk. Az eredmény ugyanaz. A teltebb, előzőben alulra zárt klisé lett a halványabb, és viszont.

Tehát ahol a papiros hosszabb ideig érintkezik a formával, ott a nyomás teltebb, tömörebb lesz. Egyszerű merkantilis- vagy akcidentsmunkánál ez alig hogy észrevehető, de képnymtatáskor határozottan bajokat okozhat. Éppen ezért kíváncsot lenne, ha a gépgyárosok vagy konstruktőrök ezt a kérdést valamiképpen megoldanák. A folytonos újításból is megárt a túlzás és a legújabb, zsúfolásig összeépített „Schnelläufer”-eknél e túlzás rossz oldalai már mutatkoznak is. Tehát ha kényesebb: bankó- vagy képnymtatás céljára, avagy hasonló munkára készítenek gépet, akkor vagy térjenek vissza a régi hosszualapú építéshez, vagy — ami a legjobb lenne — stopcilinder alkalmazása mellett is egyenlő menetsebességet biztosítsanak a berakástól a kirakásig!

Egy másik, véleményem szerint ugyancsak komoly kérdésre a legközelebbi alkalommal térek rá.

Lakenbach Artur.

Apróságok

Geel Rudolf, a Gutenberg-Haus Gebr. Geel, Wien grafikai szaküzletének egyik alapítója és évtizedeken át volt társulajdonosa, hazájában, Sargansban (Svájc) hirtelen meghalt.

Ad vocem: Hess András. Figyelmesen elolvastam a Magyar Nyomdászat augusztus havi számában megjelent „Könyvnyomtatás és kultúra Mátyás idején” című érdekes cikket. E szellemi termékében Haraszti József rokkant szaktársam többek közt ezt írja: „... sőt arról sem tud az irodalom semmit, hogy Hess meddig volt Magyarországon, mi lett vele és mi lett a nyomdájával”. Az én forrásom erről tud. Már tavasz óta alusza álmát a Typographia szerkesztőségében többek közt egy „Szétrombolt nyomdák” című igénytelen cikkem, amelyben — ha jól emlékszem — azt is megírtam, meddig volt Magyarországon a hová lett Hess András és az általa kiképzett négy magyar nyomdász, mi lett velük és mi lett Hess mester nyomdájával. Hess András mind a négy magyar tanítványát különben maga Haraszti József is ismeri — amint azt e szakfolyóirat július havában megjelent „Tamás mester, az első magyar nyomdász” című cikkéből látom és azt is tudja, hová lettek azok. Főntebb említett cikkemben mindez — forrásom adatai szerint — el lesz mondva, csak egy kis türelmet kérek addig, míg a szóbanforgó artikulus fölébred és a Typographia gépszédőjének a kezébe, abból pedig a rotációsépbe kerül.

Lellner Pál,

Előjegyzési fölhívás „A betűszedés alapismeretei” című szakmunkára. Köztudomású, hogy eddig még olyan szakkönyvünk nincsen, amely a kézi betűszedéshez szükséges összes szakismereteket tüzetesen tárgyalná. Grócz Ernő szaktársunk most e hiányt pótolni igyekszik azzal, hogy „A betűszedés alapismeretei” cím alatt egy ilyen tartalmú szakkönyvet szándékozik kiadni. A munka mintegy 20—24 ívre fog terjedni és havi kétíves füzetekben jelennek meg. A munka nemcsak behatóan tárgyalja az egyes tudnivalókat, hanem számos példával is illusztrálja azokat. Mivel azonban a mai viszonyok között egy ilyen nagyobb munkának a kiadása igen jelentékeny költségbe kerül, Grócz szaktársunk tájékoztatni óhajtja magát abban az irányban, hogy a könyvet kik kívánják megszerezni és így megállapítani azt, vajjon annak kiadása lehetséges lesz-e. Miután lapunk olvasói kétségtelenül lelkes hívei a szakirodalomnak és a szakképzettéggel fejlesztésének, nem mulaszthatjuk el fölhívni figyelmüket erre a szakmunkára és kérjük, hogy e hézagot pótlónak ígérkező szakmunkát támogatni szíveskedjenek azzal, hogy magukat a könyv kiadása végett minél nagyobb számban jegyeztessék elő a szerzőnél (Budapest V, Hold-utca 7). A füzetek ára most még nincsen ugyan pontosan megállapítva, de a viszonyokhoz képest lehető mérsékelt lesz.

Shakespeare nyomdász volt! A világirodalom e legnagyobb költője szüleinek származása is bizonyíthat. Azt állítják, hogy az apa, John Shakespeare, 1551-ben vándorolt volna be Stratfordba. Foglalkozása ismeretlen. Sokan földmivelőnek mondják. A fiú, William, személye éppen olyan bizonytalan, bizonyos csak az, hogy Shakespeare név alatt olyan irodalmi művek készültek, amelyek szépségük és utólréhetetlen nyelvezetüknél fogva örökéletűek. De magát Shakespeare személyét illetően a vélemények többfélék. Egyesek csak annyit ismernek el, hogy élt ugyan a mondott időben Stratfordban egy Shakespeare nevű züllött színész, akinek a Shakespeare-színművekhez és a többi Shakespeare névhez kötött irodalmi kincsekhez csak annyi köze van, hogy nevét jó pénzért kölcsönadta az írónak, aki abban a korban, mikor a színműirokat, színészeket megvetették, talán előkelő személyiségénél, magas állásánál fogva nem léphetett föl nyilvánosan. Miss Delia Bacon, aki később az elmélet kutatásában meg is őrlött, azt állította, hogy Shakespeare ismert műveit vagy Sir Walter Raleigh, a szellemes tengerész, vagy Sir Francis Bacon, a nagy kancellár és bölcsész írta. Hogy ezt az elméletét bebizonyítsa, bomlott elmével a stratfordi templom kriptájába lopódzott be éjnek idején, hogy az ott pihenő Shakespeare porladó tetemétől kérje meg, hogy ki hát, melyik is az általa fölláttott két személy közül az igazi költő. Sok tény mutat arra, hogy itt csakugyan Sir Francis Bacon műveiről van szó. Mert annyi bizonyos, hogy a londoni színházakban műsoron lévő Shakespeare-darabokban abban az időben maga az állítólagos szerző Shakespeare William csak alsóbbrendű inasi szerepekben

Hengeranyag, hengeröntés

A leglobbat, a legolcsóbban és leggyorsabban

GÖDINGER BELA HENGERÖNTŐDEJE ES HENGER-
ANYAGGYÁRA, BUDAPEST VIII, TANCSICS-UTCA 7
TELEFONHÍVÓ: JÓZSEF 13-41

Paulus.

Paulus.

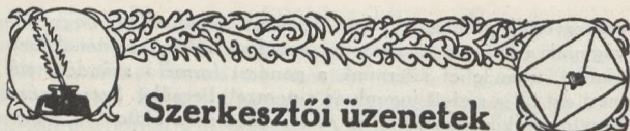
Hi.

— л.

Mellékleteink

Kner Izidor gyomai könyvnyomtatómester tizenkét darab mellékletéről *Lúgy Salamon* tollából külön cikket közlünk. Az érdekes munkákról az a véleményünk, hogy ilyesmiken gyakrabban is szívesen szemlélődnének a nyomdásztinktettek.

Szerkesztői üzenetek

László Dezső, Budapest. Érdekes és tanulságos cikke anyagbőség miatt a jövő számra maradt.

Schw. A., Budapest. Nemkülönben.

G. J., Budapest. Bizony odakünn is emelkedik a szaklapok ára. A lipcei Typographische Jahrbücher májusi számaért például 56 koronát, a júniusiért 60-at, a júliusiért 80-at, az augusztusiért pedig már 120 koronát fizettünk.

Felelős szerkesztő: JANOVITS FERENC

Társszerkesztő: NOVÁK LÁSZLÓ

Kiadó: STÄRK ADOLF

Kiadják:

A GRAFIKUS MŰVEZETŐK TÁRSASKÖRE
ÉS A MAGYARORSZÁGI MAGÁNTISZTVISELŐK SZÖVETSÉGE-
NEK GRAFIKAI SZAKOSZTÁLYA

Szerkesztőség:

BUDAPEST V, CSAKY-UTCA 15, I. EMELET 5. SZÁM

Kiadóhivatal:

MMSZ. GRAFIKAI SZAKOSZTÁLYA
Budapest IV, Eskü-tér 5

A „VILÁGOSSÁG” KÖNYVNYOMDA RT NYOMÁSA

Műszaki igazgató: Deutsch D.

A Magyar Nyomdászat előfizetési ára: Negyed évre 250 korona.
Egyes szám 80 korona. A munkásszervezetek és a MMSz tag-
jainak: Negyed évre 150 korona. Egyes szám 50 korona.

KAUFMANN GYULA

GRAFIKAI SZAKÜZLETE

BUDAPEST VII, KERTÉSZ-UTCA 48. SZÁM

TELEFON: JÓZSEF 105-70

BREHMER & CO.
Maschinenfabrik, Wien

KARL KRAUSE A.-G. POPPELBAUM, WIEN
Maschinenfabrik, Leipzig betüöntöde és rézléniagyár

CÉGEK
KÉPVISELETE

TELEFON 46-08

KAST ÉS EHINGER

G. M. B. H.

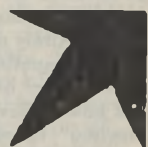
NYOMDAFESTÉKGYÁR MAGYARORSZÁGI FIÓKTELEPE
BUDAPEST IV, FERENCIEK TERE 4

GYÁRAK:
WIEN, STUTTGART, NEWYORK

ÁLLANDÓAN
NAGY RAKTÁR ELSŐRENDŰ FEKETE
ÉS SZÍNES FESTÉKEKBEN

KÜLÖNLEGESSÉGÜNK: HÁROMSZINFESTÉKEK

TELEFONSZÁM: JÓZSEF 126-54

**PAPÍRNAGY-
KÉRESKEDÉS**

**GRÓSZ
VIDOR
ÉS**

**BUDAPESTEN, VII,
KERTÉSZ-UTCA 20**

STEYRERMÜHL PAPIRGYÁR

Magyarországi vezérképvisellete és lerakata

**Freund-Barát-féle papírnagykereskedés
és grafikai szaküzlet**

Budapest V, Országház-tér 4

Telefon 82-35

Különlegesség: műnyomó-, kromo-, másoló-, rajz-, flór- és famentes papirosban. Állandó nagy raktár.

"IMPORT"

PAPÍRKERESKEDELMI RÉSZVÉNYTÁRSASÁG
BUDAPEST VI, NAGYMEZŐ-UTCA 26
TELEFON 163-45

Mindenmű

*famentes, színes, okmány-, könyv-, nyomó- és
födélpapírok nagy raktára*

PUSZTAFI ZSIGMOND

GRAFIKAI SZAKÜZLET
BUDAPEST V, TÁTRA-UTCA 6. SZÁM
TELEFON 31-43

RÓNA és PUSZTAFI

GRAFIKAI GÉPEK ÉS SZERELVÉNYEK GYÁRA
BUDAPEST III, BÉCSI-ÚT 42
TELEFON 54-48

Szedőgépolom

*kész összetételű, melyhez hozzákeverés nem szükséges,
stereotíp-, lágy- és zeugóloom, továbbá antimon,
angol órn napi áron kapható. Veszünk ócska
óloom-, réz-, cink-, vas- és egyéb hulla-
dékot. Óloom-salakat (óloomhamut)
veszünk, vagy pedig cserébe
tisztá óloomot szállítunk:*

„OFÉ” Olvasztó és Fémértékesítő

Budapest VI, Vasvári Pál-utca 8 (Operánál)
Ontóde: Budapest VIII, Óriás-utca 13 (Baross-utcánál)
Telefonhívószám: 94-68

NÉMETH ISTVÁN

**PAPÍRHULLADÉK-
KERESKEDÉSE**

TELEFON 28-69

BUDAPEST VI, PETNEHÁZY-UTCA 59. SZÁM
(SAJÁT TELEPE). VESZ MINDENFÉLE IRODAI
SELEJTPAPIROSOkat ÉS MAKULATÚRÁT.

TELEFON :

95-66

**BALOG IMRE
PAPÍR- ÉS LEMEZRAKTÁRA**

BUDAPEST
V, HONVÉD-UTCA
4

IRODAI ÉS NYOMDAI PAPIROK,
KARTONOK ÉS LEMEZEK. KÜLÖN-
LEGESSEGEK MINDENFÉLE SZÍNES
BORÍTÓPAPIROKBAN (BUNT), VA-
LAMINT PHANTASIE-PAPIROKBAN,
ÜGYSZINTEN FÉNYLEMEZEKben

HARTMANN VILMOS PAPÍRKERESKEDELMI RÉSZVÉNYTÁRSASÁG

BUDAPEST, VI. KERÜLET, EÖTVÖS-UTCA 9. SZÁM

KÉPVISELETEK:

LEYKAM-JOSEFSTHALI RT * PITTENI PAPÍRGYÁR RT * HEINRICHSTHALI PAPÍRGYÁRI RT * ROEDER GUSZTÁV ÉS TSA * RÓZSAHEGYI CELLULÓZE- ÉS PAPÍRGYÁR RT

RAKTÁRON TART MINDENNEMŰ PAPÍRMINŐSÉGEKET

HORVÁT LAJOS GRAFIKAI SZAKÜZLETE RT

BUDAPEST
VII, ARÉNA-ÜT 80. SZÁM
TELEFON:
JÓZSEF 32—03

HAYNALD PAPÍRKERESKEDELMI RT

H. H. ULLSTEIN, LEIPZIG MAGYARORSZÁGI KÉPVISELŐJE

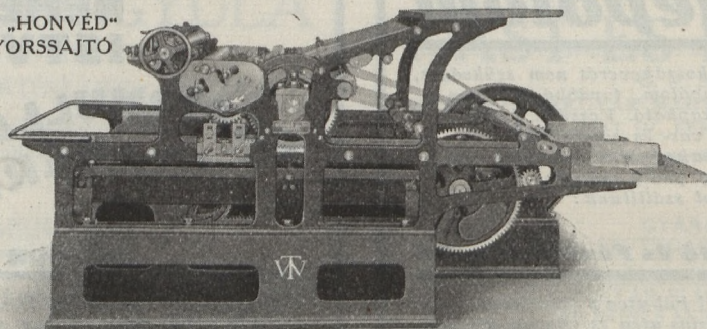
BUDAPEST
BÁLVÁNY-UTCA 15

TELEFON: 45-33

Állandó raktár

mindenféle nyomó-, tró-, csomagolópapírokban és lemezekben, bankposta- és borítópapírok különlegessége

„HONVÉD”
GYORSSAJTÓ

WÖRNER J. ÉS TÁRSA GÉPGYÁR RÉSZVÉNYTÁRSASÁG

TÁVIRATI CÍM: WÖRNER GÉPGYÁR BUDAPEST TELEFONSZÁM: 14-69 ÉS 61-90
V. VÁCI-ÜT 48

NYOMDAGÉPEK OSZTÁLYA

Gyárt: könyv- és nyomdai gyorsajtókat, könyvkötőgépeket, nyomdai kézi-sajtókat, körforgógépeket újságok nyomására. Vállal mindennemű javítást

Örkényi István festőművész eredeti rajza után készült magyaros jellegű meghívó, különösen farsangi mulatságokra alkalmas. — Eredetiben ugyanilyen, de duplalapos papírra nyomtatva. — Összes meghívóim kiváló magyar festőművészek rajzai után készültek, utánzásukat az 1894. évi XVI-ik törv.-cikk alapján a lehető legerélyesebben, könyörtelenül üldözöm.

659
számu minta

100 darab ilyen báli meghívó ára — **5** korona
200 darab ilyen báli meghívó ára — **9** korona
300 darab ilyen báli meghívó ára — **12** korona
500 darab ilyen báli meghívó ára — **18** korona
1000 darab ilyen báli meghívó ára — **30** korona
E meghívóhoz boríték 100 darabonként **2** korona
Mivel e meghívó első oldalán semmi szöveg sem fér el, a belső oldalak nyomásáért nem számítok semmit.

Felesleges a mintákat ebből a könyvből kiszakítani és beküldeni; teljesen elegendő a kiválasztott minta számának közlése. Ne tessék elfelejteni a kívánt mennyiség közlését, mert újabb levélváltásra legtöbbször már rövid az idő.

MEGHIVÓ

A DEBRECZENI REF. DALKÖR

1914. évi szeptember hó 27-én, a „Bika”-szálló kerthelyiségében, utazási alapja javára, világpostával kapcsolatos nagy

SZÜRETI-BÁLT

rendez, melyre kívül czimzett urat becses családjával együtt tisztelettel meghívja a Rendezőség. Kezdeté d. u. 4 órakor.

Beléptidj: személyjegy 1 kor.,
családjegy (3 személyig) 3 kor.

Felülfizetéseket köszönettel fogadunk és hírlapilag nyugtázunk. A zenét Aranyos Zsiga jóhírnevű zenekara szolgáltatja.

Örkényi István festőművész eredeti rajza után készült magyaros jellegű meghívó, különösen szüreti multságokra alkalmas. — Eredetiben ugyanilyen, de duplalapos papírra nyomtatva. — Összes meghívóim kiváló magyar festőművészek rajzai után készültek, utánzásukat az 1894. évi XVI-ik törv.-cikk alapján a lehető legerélyesebben, könyörtelenül üldözöm.

660

számu minta

100 darab ilyen báli meghívó ára — 5 korona
200 darab ilyen báli meghívó ára — 9 korona
300 darab ilyen báli meghívó ára — 12 korona
500 darab ilyen báli meghívó ára — 18 korona
1000 darab ilyen báli meghívó ára — 30 korona
E meghívóhoz boríték 100 darabonként 2 korona
A belső oldalakra esetleg elhelyezett szöveg szedése és nyomásáért oldalanként 2—4 kor.-t számítok fel.

Megrendeléseket különösen a neveknél kérünk saját érdekében tisztán és olvashatóan írni; legpraktikusabb erre a füzet végén levő megrendelési lapot felhasználni, mert ennek pontos és olvasható kitöltése minden tévedést kizár.

MEGHIVÓ

A H.-M.-VÁSÁRHELYI GAZDAKÖR

1914. évi január hó 18-án, a „Korona”-szálló összes helyiségeiben, a szegény Iskolás gyermekek segélyezésére jótékonycélu zártkörű

TÁNCZMULATSÁGOT

rendez, melyre t. Czimedet kedves családjával mély tisztelettel meghívja a Rendezőbizottság.

Beléptidj személyenkint 1 korona, családjegy 3 korona. — Kezdeté este fél nyolcz órakor. Felülfizetéseket, tekintve a jótékony célzt, hálás köszönettel fogadunk s hírlapilag nyugtázunk.

Örkényi István festőművész eredeti rajza után készült magyaros jellegű meghívó. Eredetiben ugyanilyen minőségű, de duplalapos papírra van nyomtatva. — Összes meghívóim kiváló magyar festőművészek rajzai után készültek s miután utánzásuk az 1894. évi XVI-ik törvénycikkbe ütköző szigoruan büntetendő cselekményt képez, minden utánzást üldözök.

661
számu minta

100 darab ilyen báli meghívó ára	5 korona
200 darab ilyen báli meghívó ára	9 korona
300 darab ilyen báli meghívó ára	12 korona
500 darab ilyen báli meghívó ára	18 korona
1000 darab ilyen báli meghívó ára	30 korona
E meghívóhoz boríték 100 darabonként	2 korona
A belső oldalakra esetleg elhelyezett szöveg szedése és nyomásáért oldalanként 2—4 kor.-t számítok fel.	

Felesleges a mintákat ebből a könyvből kiszakítani és beküldeni; teljesen elegendő a kiválasztott minta számának közlése. Ne tessék elfelejteni a kívánt mennyiség közlését, mert újabb levélváltásra legtöbbször már rövid az idő.

Örkényi István festőművész eredeti rajza után készült magyaros jellegű meghívó. Eredetiben ugyanilyen minőségű, de duplatapas papírra van nyomtatva. — Összes meghívóim kiváló magyar festőművészek rajzai után készültek s miután utánzásuk az 1894. évi XVI-ik törvéncikkbe ütköző szigorúan büntendő cselekményt képez, minden utánzást üldözök.

662
számu minta

100 darab ilyen báli meghívó ára — **5** korona
200 darab ilyen báli meghívó ára — **9** korona
300 darab ilyen báli meghívó ára — **12** korona
500 darab ilyen báli meghívó ára — **18** korona
1000 darab ilyen báli meghívó ára — **30** korona
E meghívóhoz boríték 100 darabonként **2** korona
Mivel e meghívó első oldalán semmi szöveg sem fér el, a belső oldalak nyomásáért nem számítok semmit.

Megrendeléseket különösen a neveknél kérünk saját érdekében tisztán és olvashatóan írni; legpraktikusabb erre a füzet végén levő megrendelési lapot felhasználni, mert ennek pontos és olvasható kitöltése minden tévedést kizár.

Meghívó

Az Ipolysági Polgári
Olvasókör Fiatalsága
1914. évi június 28-án
Ipolyságon, a Horog-
szálloda nagytermében

Tánczvigalmat

rendez, melyre t. Czimet
s k. családját tisztelettel
meghívja a Fiatalság.

Személyjegy 1 korona,
családjegy 2*60 korona

Kezdeté este 8 órakor.

Meghívó másra át nem ruház-
ható, kívánatra felmutatandó.

GEIGER RICHARD

Geiger Richárd festőművész eredeti vízfestménye után készült művészi meghívó. Eredetiben ugyanilyen igen finom, de duplatapos fehér chromopapírra van nyomtatva. — Összes meghívóim kiváló magyar festőművészek rajzai után készültek s miután utánzásukat az 1894. évi XVI-ik törvénczikk szigoruan tiltja, minden utánzást a legerélyesebben üldözzök.

673
számu minta

100 darab ilyen bál meghívó ára	9 korona
200 darab ilyen bál meghívó ára	13 korona
300 darab ilyen bál meghívó ára	20 korona
500 darab ilyen bál meghívó ára	28 korona
1000 darab ilyen bál meghívó ára	50 korona

Ha a szövég az első oldalra nem férne el, akkor a belső oldalakra elhelyezett szövég szedése és nyomásáért oldalanként 3—5 kor-t számítok fel.

Ezen meghívóhoz kétféle igen finom, fehér boríték kapható, u. m. 16'5—24'5 cm. nagyságu, száz darabonként 3 koronáért, amelybe összehajtás nélkül belelér a meghívó s 16'5—12'5 cm. nagyságu, száz darabonként 2 koronáért, melybe egyszer összehajtva fér bele.

Felesleges a mintákat ebből a könyvből kiszakítani és beküldeni, teljesen elegendő a kiválasztott minta számának közlése. Ne tessék elfelejteni a kívánt mennyiség közlését, mert újabb levélváltásra legtöbbször már rövid az idő.

MEGHIVÓ

A MOHÁCSI IPAROSIFJAK

1914. évi január hó 25-én, a Polg.
Kör termében, a Mohácsi Dalkör
utazási alapja javára zártkörű

JELMEZ BÁLT

rendeznek, melyre a kívül czimzett
urat kedves hozzátartozóival mély
tisztelettel meghívja az Ifjuság.

Belépődíj személyenkint: álarczo-
soknak 1 kor., álarcz nélkül 2 kor.

KEZDETE KILENCZ ÓRAKOR.

Éjfélkor az álarcz levétele kötelező.

A zenét Almay Kálmán és fia
elsőrendű zenekara szolgáltatja.

GEIGER-RICHARD

Geiger Richárd festőművész eredeti
vázfestménye után
készült művészi meghívó. Különösen farsangi mulat-
ságokra alkalmas. Eredetiben ugyanilyen, de dupla-
lapos chromopapírra nyomtatva. — Összes meg-
hívóim kiváló magyar festőművészek rajzai után
készültek s miután utánzásukat az 1894. évi XVI-ik
t.-cikk tiltja, minden utánzást erélyesen üldözök.

674
számu minta

100 darab ilyen báli meghívó ára — **9** korona
200 darab ilyen báli meghívó ára — **15** korona
300 darab ilyen báli meghívó ára — **20** korona
500 darab ilyen báli meghívó ára — **28** korona
1000 darab ilyen báli meghívó ára — **50** korona
Ha a szöveg az első oldalra nem férne el, akkor
a belső oldalakra elhelyezett szöveg szedése és
nyomásáért oldalanként **3—5** kor.-t számítok fel.

Ezen meghívóhoz kétféle igen finom, fehér boríték kapható, u. m. 16,5—24,5 cm. nagyságú, száz darabonként **3** koronáért, amelybe
összehajtás nélkül befér a meghívó s 16,5—12,5 cm. nagyságú, száz darabonként **2** koronáért, melybe egyszer összehajtva fér bele.

Megrendeléseket különösen a neveknél kérünk saját érdekében tisztán és olvashatóan írni; legpraktikusabb erre a
füzet végén levő megrendelési lapot felhasználni, mert ennek pontos és olvasható kitöltése minden tévedést kizár.

A SZATMÁRI RÓM. KATH.
FŐGIMNÁZIUM TANULÓI

ZÁRTKÖRŰ
DALESTÉLYE

1914 MÁJUS HÓ 31-ÉN,
A REDUT DISZTERMÉBEN

— GEIGER-RICHÁRD —

Geiger Richárd festőművész eredeti vízfestménye után készült művészi meghívó. Különösen hangversenyekre igen alkalmas. Eredetiben ugyanilyen, de duplatapos chromopapírra nyomtatva. — Összes meghívóim kiváló magyar festőművészek rajzai után készültek s miután utánzásukat az 1894. évi XIV-ik törvénczikk tiltja, minden utánzást üldözök.

675
számu minta

100 darab ilyen báli meghívó ára	—	9 korona
200 darab ilyen báli meghívó ára	—	15 korona
300 darab ilyen báli meghívó ára	—	20 korona
500 darab ilyen báli meghívó ára	—	28 korona
1000 darab ilyen báli meghívó ára	—	50 korona

Ha a szöveg az első oldalra nem férne el, akkor a belső oldalakra elhelyezett szöveg szedése és nyomásáért oldalanként **3—5** kor.-t számítok fel.

Ezen meghívóhoz kétféle igen finom, fehér boríték kapható, u. m. 165—245 cm. nagyságu, száz darabonként **3** koronáért, amelybe összehajtás nélkül belefér a meghívó s 165—125 cm. nagyságu száz darabonként **2** koronáért, melybe egyszer összehajtva fér bele.

Felesleges a mintákat ebből a könyvből kiszakítani és beküldeni, teljesen elegendő a kiválasztott minta számának közlése. Ne tessék elfelejteni a kívánt mennyiség közlését, mert újabb levélváltásra legtöbbször már rövid az idő.

MEGHIVÓ

AZ OROSHÁZI POLGÁRIKÖR

1914 július 12-én, a Pannónia-szálloda nagytermében, saját könyvtáralapja javára, tánczenesenyvel egybekötött zártkörű

TÁNCZESTÉLYT

rendez, melyre t. Czimedet és becses családját teljes tisztelettel meghívja a Rendezőség.

BELÉPTIDIJ: SZEMÉLYJEGY 1 KOR.,
CSALÁDJEGY (3 SZEMÉLY) 3 KOR.

Kezdeté este fél kilencz órákor.

A zenét Csutorás Marci közkedvelt jó cigányzenekara szolgáltatja. — Izletes ételekről és italokról gondoskodva van.

Geiger Richárd festőművész eredeti vízfestménye után készült művészi meghívó. Eredetiben ugyanilyen, de duplalapos chromopapírra nyomtatva. — Összes meghívóim kiváló magyar festőművészek rajzai után készültek és miután utánzásukat az 1894. évi XVI-ik t.-cikk szigorúan tiltja, minden utánzást a rendelkezésemre álló törvényadta eszközökkel üldözök.

676
számu minta

100 darab ilyen báli meghívó ára — **9** korona
200 darab ilyen báli meghívó ára — **15** korona
300 darab ilyen báli meghívó ára — **20** korona
500 darab ilyen báli meghívó ára — **28** korona
1000 darab ilyen báli meghívó ára — **50** korona
Ha a szöveg az első oldalra nem férne el, akkor a belső oldalakra elhelyezett szöveg szedése és nyomásáért oldalanként **3—5** kor.-t számítok fel.

Ezen meghívóhoz kétféle igen finom, fehér boríték kapható, u. m. 16'5—24'5 cm. nagyságu, száz darabonként **3** koronáért, amelybe összehajtás nélkül belefér a meghívó s 16'5—12'5 cm. nagyságu, száz darabonként **2** koronáért, melybe egyszer összehajtva fér bele.

Megrendeléseket különösen a neveknél kérünk saját érdekében tisztán és olvashatóan írni; legpraktikusabb erre a füzet végén levő megrendelési lapot felhasználni, mert ennek pontos és olvasható kitöltése minden tévedést kizár.

Geiger Richárd festőművész eredeti rajza után készült művészi báli meghívó, jótékonycélu vagy nőegyesületi mulatságokra alkalmas. — Eredetiben ugyanilyen, de duplalapos chromopapírra van nyomtatva. — Összes meghívóim kiváló magyar festőművészek rajzai után készültek s miután utánzásukat az 1894. évi XVI-ik t.-cikk tiltja, minden utánzást üldözök.

677
számu minta

100 darab ilyen báli meghívó ára — 9 korona
200 darab ilyen báli meghívó ára — 15 korona
300 darab ilyen báli meghívó ára — 20 korona
500 darab ilyen báli meghívó ára — 28 korona
1000 darab ilyen báli meghívó ára — 50 korona
E meghívóhoz boríték 100 darabonként 2 korona
Mivel e meghívó első oldalán semmi szöveg sem fér el, a belső oldalak nyomásáért nem számítok semmit.

Felesleges a mintákat ebből a könyvből kiszakítani és beküldeni; teljesen elegendő a kiválasztott minta számának közlése. Ne tessék elfelejteni a kívánt mennyiség közlését, mert újabb levélváltásra legtöbbször már rövid az idő.

Vadász Miklós festőművész eredeti rajza után készült művészi báli meghívó, különösen elite mulatságokra alkalmas. Eredetiben ugyanilyen, igen finom, de duplalapos chromopapírra van nyomtatva. — Összes meghívóim kiváló magyar festőművészek rajzai után készültek, utánzásukat az 1894. évi XVI-ik törv.-cikk alapján könyörtelenül üldözöm.

678
számu minta

100 darab ilyen báli meghívó ára — **9** korona
200 darab ilyen báli meghívó ára — **15** korona
300 darab ilyen báli meghívó ára **20** korona
500 darab ilyen báli meghívó ára **28** korona
1000 darab ilyen báli meghívó ára **50** korona
E meghívóhoz boríték 100 darabonként **2** korona
Mivel e meghívó első oldalán semmi szöveg sem fér el, a belső oldalak nyomásáért nem számítok semmit.

Megrendeléseket különösen a neveknél kérünk saját érdekében tisztán és olvashatóan írni; legpraktikusabb erre a füzet végén levő megrendelési lapot felhasználni, mert ennek pontos és olvasható kitöltése minden tévedést kizár.

Vadász Miklós festőművész eredeti rajza után készült művészi báli meghívó, különösen elite mulatságokra alkalmas. — Eredetiben ugyanilyen, igen finom, de duplatapos chromopapírra nyomtatva. — Összes meghívóim kiváló magyar festőművészek rajzai után készültek s miután utánzásukat az 1894. évi XVI-ik t.-cikk tiltja, minden utánzást üldözök.

679
számu minta

100 darab ilyen báli meghívó ára — **9** korona
200 darab ilyen báli meghívó ára — **15** korona
300 darab ilyen báli meghívó ára — **20** korona
500 darab ilyen báli meghívó ára — **28** korona
1000 darab ilyen báli meghívó ára — **50** korona
E meghívóhoz boríték 100 darabonként **2** korona
Mivel e meghívó első oldalán semmi szöveg sem fér el, a belső oldalak nyomásáért nem számítok semmit.

Felesleges a mintákat ebből a könyvből kiszakítani és beküldeni; teljesen elegendő a kiválasztott minta számának közlése. Ne tessék elfelejteni a kívánt mennyiség közlését, mert újabb levélváltásra legtöbbször már rövid az idő.

Geiger Richárd festőművész eredeti rajza után készült művészi báli meghívó, különösen a Vöröskereszt-egylet, vagy egyéb jótékony egyletek mulatságaira alkalmas. Eredetiben ugyanilyen, duplalapos chromopapírra nyomtatva. — Összes meghívóim kiváló magyar festőművészek rajzai után készültek, utánzásukat az 1894. évi XVI-ik t.-czikk alapján üldözöm.

680
számu minta

100 darab ilyen báli meghívó ára — **9** korona
200 darab ilyen báli meghívó ára — **15** korona
300 darab ilyen báli meghívó ára — **20** korona
500 darab ilyen báli meghívó ára — **28** korona
1000 darab ilyen báli meghívó ára — **50** korona
E meghívóhoz boríték 100 darabonként **2** korona
Mivel e meghívó első oldalán semmi szöveg sem írt, a belső oldalak nyomásáért nem számítok semmit.

Megrendeléseket különösen a nevek, él kérünk saját érdekében tisztán és olvashatóan írni; legpraktikusabb erre a füzet végén levő megrendelési lapot felhasználni, mert ennek pontos és olvasható kitöltése minden tévedést kizár.

VÉRTESI ALADÁR

LEVÉLBORÍTÉK-
ÉS PAPIRNEMÜGYÁR

BUDAPEST IV, FÖVÁM-TÉR 4

GYÁR:

IV, MOLNÁR-UTCA 33

TELEFON:

JÓZSEF 102-51

JÓZSEF 102-52

JÓZSEF 62-49

TELEFON: J. 6-35. SÜRGÖNYCÍM: BERGWIRT BUDAPEST

BERGER ÉS WIRTH

ELSŐ MAGYAR KÖ- ÉS KÖNYVNYOMDAI
FESTÉK- ÉS HENGERANYAGGYÁR

BUDAPEST
IX, MÁRTON-UTCA 19

M. KIR. POSTATAKARÉKPÉNZTÁRI SZÁMLA SZÁMA 23244
GIROSZÁMLA A MAGYAR ÁLTALANOS HITELBANKNÁL

Hans Wunder G. m. b. H., Berlin

kő- és könyvnyomdai festékek, kence- és hengeranyaggyár;

Maschinenfabrik Kempewerk,

Nürnberg *tömöntődel és kémigráfiai gépek és szer-*
számok gyára;

A. Laue & Co., Berlin *csiszolt horgany-, alu-*
minium-, vörös- és sárgarézlemezek gyára maratás, vésés
és sajtolási célra;

Herrmann & Karig, Wien *számozógépek és*
készülékek, fűző- és lyukasztógépek gyára

MAGYARORSZÁGI
KÉPVISELŐJE

GOLDSTEIN A. UTÓDA

GRAFIKAI SZAKÜZLET
BUDAPEST VII, KAZINCZY-UTCA 32
TELEFON: JÓZSEF 123-95

MINDEN
MŰVEZETŐ
GÉPMESTER
SZEDŐ

AZ

ATHENAEUM

OLCSÓ
KIADVÁNYAIT
OLVASSA

*Kaphatók minden könyvkereskedésben
és elárusítónál. Kérjen árjegyzéket*

MAGYAR SZERSZÁM- ÉS FÜRÉSZLAKKGYÁR

ALAPÍTVÁ 1859

BARTUSEK KÁROLY

BUDAPEST V, BERZENCZEY-UTCA 30
TELEFON 17-43

Gyárt: Nyomdak és könyvkötészetek részére papírvágó késeket, elsőrendű angol tégelyacélból békebeli minőségben, utólérhetetlen kivitelben, jótállás mellett. Kiütővasakat, vésőket, szedőhajókat, ivfogókat, tégelynyomórúgókat. Papírgyarak részére: körkéseket. Elvállalja továbbá nyomdak, könyvkötődek, papírgyarak, dobozgyarak készítését közszállítás végett, helyben és vidékre. Mint a leg-
régibb speciális cég e téren, össze nem tévesztendő

ÁRAJÁNLATOKKAL A CÉG SZÍVESEN SZOLGÁL

Telefon: 37-58 és 93-29

Lorilleux Ch. és Társa

a világ legrégebbi nyomdafestékgyára

Iroda és raktár:

Budapest, Ferenc József-rakpart 27

Gyár:

Budafokon

Különlegességek: Háromszínynyomó- és könyvkötőfestékek

WALDMANN FERENC PAPÍRGYÁRAK-LERAKATA ÉS NAGYKERESKEDELMI RT

BUDAPESTEN, V. KERÜLET, FALK MIKSA-UTCA 13. SZÁM ALATT

SÜRGÖNYCÍM: PAPHOLEUM BUDAPEST

TELEFON: 96—19 ÉS 142—51

Állandó nagy raktárral rendelkezik a grafikai szakma részére szükséges mindennemű papírban

GROSZ ÉS KALLÓS

GRAFIKAI SZAKÜZLET

BUDAPEST V, NÁDOR-UTCA 29. SZ.

TELEFON 49-31

KÉPVISELETEK:

Julius Klinkhardt, Leipzig

betüöntöde és rézléniaágár

★

Sächsische Kartonagen-Maschinen A.-G.

★

Chr. Hostmann-Steinberg

festékgár, Celle-Hannover

★

Bleicherei, Färberei u. Appreturanstalt A.-G.

Stuttgart

★

Papírgyári raktár

★

Kő- és könyvnyomdai festékek, bronzok,

Mäser-lemezek, mindenféle nyomdai, könyvkötészeti cibbek állandó raktára

ELSŐ MAGYAR BETÜÖNTÖDE^{RT}

BUDAPEST

VI, DESSEWFFY-UTCA 32

Érdeklődésben a Schriftgießerei
D. Stempel A.-G. Frankfurt a. M. céggel

DIVATOS SZÖVEG ÉS CIMBETÜK

MAGYAR, NÉMET, LENGYEL, HORVÁT
TÓT, ROMÁN, BOLGÁR, SZERB, GÖRÖG
SZEDÉSHEZ

★

A LINOTYPE SZEDŐGÉPEK BETÜIVEL
EGYEZŐ VÁGÁSÚ BETÜK KÉZI SZEDÉSRE

★

SIMA ÉS MINTÁZOTT RÉZLÉNIÁK
TELJES NYOMDAI BERENDEZÉSEK

★

TELEFONSZÁM 23—70

FUCHS DÁVID

GRAFIKAI SZAKÜZLET ÉS GÉPNAGYKERESKEDÉS

BUDAPEST VI, ARADI-UTCA 22

TELEFON 21-91

HASZNALT,
JAVÍTOTT GÉPEK
ALLANDÓ NAGY RAKTÁRA,
BÁRMIKOR MEG-
TEKINTHETŐ

ALAPÍTTATOTT 1885

HASZNALT
GÉPEKET LEGMAGA-
SABB ÁRON VÁSÁROL, ESET-
LEG ANYAGOKRA
BECSERÉL